mediate, cum ſit materialis, & objectum ejus ſit bonum apprehenſum per ſenſum, ſed indirecte tantum & mediate, quatenus ſcilicet ex affectu ipſius diſponitur homo, ut aliquod objectum videatur ei conveniens, ſi ſit conforme illi affectui, vel diſconveniens, ſi ſit contrarium: unde movet voluntatem mediante ſolum judicio intellectus, cui objectum ut conveniens vel diſconveniens repræſentat: Ergo ſi judicium rationis non moveat voluntatem phyſice & effective, ſed moraliter tantum & objective, a fortiori appetitus ſenſitivus illam phyſice & active, movere non poterit.

ARTICULUS II.

An voluntas non ſolum moraliter, ſed etiam phyſice moveatur a Deo.

23 Sicut ſecretiſſima eſt operatio gratiæ, ac ſoli ejus largitori cognita, ita & modus quo voluntatem noſtram movet, obſcuriſſimus, & humanæ mentis aciem tranſcendens, ut ſatis indicat Auguſt. lib. 8. de Geneſi ad litteram cap. 21. dicens quod ſicut ſpiritus creatus movet corpus, ita Spiritus creator movet ſpiritum creatum; & poſtea ſubdens, quod ſi velimus intelligere quomodo Deus moveat ſpiritum, oportet antea cognoſcere quomodo ſpiritus moveat corpus: quod ſi intelligere non poſſumus, non tamen negamus. Quapropter luce Angelici Præceptoris nobis, ſi unquam alias, certe in præſenti, difficillimam, obſcuriſſimamque quæſtionem reſoluturis, maxime opus eſt. Eam ut accipiamus acceptamque lectori fæneremur,

24 Notandum eſt primo ex q. 12. de ver. art. 9. quod cum actus voluntatis ſit quaſi medius inter potentiam & objectum, immutatio actus voluntatis, poteſt conſiderari vel ex parte ipſius voluntatis, vel ex parte objecti. Unde duplex poteſt dari motio voluntatis; una moralis & objectiva, ſe tenens ex parte intellectus, & nihil reale & phyſicum ponens in voluntate: ſed ſolum extrinſece, per manifeſtationem bonitatis quæ eſt in objecto, eam alliciens & invitans; quam explicat Auguſt. tract. 26. in Joann. exemplo ovis, quæ oſtenſione rami viridis trahitur, & pueri qui demonſtratione pomi vel nucis ad currendum incitatur: *Ramum* (inquit) *viridem oſtendis ovi, & trahis illam; nuces puero demonſtratur, & trahitur.* Unde Virgilius Ecloga 2. metro 65.

Trahit ſua quemque voluptas.

idque ex animalium exemplis probat, dicens:

Torva leæna lupum ſequitur, lupus ipſe capellam.

Alia ſe tenet ex parte voluntatis, eam intrinſece immutat, & applicat ad volendum illud objectum, quod ſua bonitate & convenientia eam allicit: unde iſta ſpectat ad genus cauſſæ efficientis, & realis ac phyſica, ſeu effectiva & applicativa appellatur; illa vero ad genus cauſſæ finalis, & *metaphorica* ſeu *objectiva* dici ſolet; finis enim cum non agat actione propria ſed metaphorica, alliciendo voluntatem ad ſui amorem, improprie tantum & metaphorice movere dicitur. Una certo & infallibiliter inducit effectum ad quem movet: altera vero ſua vi & natura, non eſt efficax & infallibilis; quia in hoc ſtatu nullum objectum creatum, quantacumque bonitate præditum, immo nec ipſe Deus, ut cognoſcitur a nobis obſcure per fidem, poteſt ex vi ſua efficaciter & infallibiliter determinare voluntatem ad ſui amorem ut infra patebit. Motio denique phyſica, cum ſit applicativa voluntatis, ejus conſenſum & determinationem cauſſat & prævenit: moralis vero ipſum a voluntate petit & expectat: illumque, ut ita dicam, ab ea emendicat, & veluti precario obtinet.

25 Notandum ſecundo ex eodem D. Thoma hic quæſt. 9. artic. 6. 1. part. quæſt. 105. artic. 5. & aliis locis infra referendis, quod operari in voluntatem per modum objecti, omnibus commune eſt, tam Deo, quam creaturis; utraque enim bonitas; ſive divina, ſive creata, poteſt movere & allicere voluntatem ad ſui amorem & proſecutionem: ſed hoc ſpeciale privilegium Deus habet ſupra creaturas, quod nulla creatura, quantumvis perfecta, poteſt intra ſinum voluntatis illabi, & ut ita loquar, libertatis officinam intrare, nec conſequenter ipſam phyſice & efficienter immutare, ac applicare ad volendum; quia voluntas ratione ſui dominii & libertatis, ſuperior eſt, & independens ab omnibus creaturis in ſua volitione & determinatione. Et hac ratione oſtendimus tractatu de Angelis diſput. 8. art. 5. illos non poſſe naturaliter cognoſcere cogitationes cordium, quia illæ clauduntur intra ſcrinium noſtri cordis & pectoris quod nulla creatura, etiam Angelica poteſt invita voluntate intrare, Omnes ergo creaturæ ſolum ad voluntatis portam & veſtibulum, id eſt ad fores intellectus excubare poſſunt, ut ipſam inde ſollicitent, eam tamen ingredi non valent, niſi peſſulum oſtii ſui aperiat. Immo & ipſe Deus, per modum objecti propoſitus, ſic etiam ingredi debet voluntatem. Veruntamen ut prima cauſſa efficiens, ut auctor ac primum principium ipſius, poteſt in eam illabi, & intra ipſam operari ac libertatis officinam intrare, juxta illud Ezech. 44. *Porta hæc clauſſa erit: non aperietur, & vir non tranſibit per eam, quoniam Dominus Deus Iſrael ingreſſus eſt per eam.* Quæritur ergo, utrum Deus moveat & determinet voluntatem, non ſolum primo modo, motione ſcilicet morali & metaphorica, ſe tenente ex parte objecti, ſed etiam ſecundo; ita ut non ſolum oſtendat ei bonitatem objecti, & ad illud amandum ipſam invitet & ſollicitet, verum etiam eam phyſice immutet, & applicet ad volendum illud objectum, quod ſua bonitate & convenientia eam allicit.

Notandum tertio, idem eſſe, Deum præmovere voluntatem, ac eam movere, quia ut ait Ariſtot. 4. Metaph. textu 23. *Movens natura prius eſt moto*: vel ut loquitur S. Doctor 3. contra gent. cap. 149. *Motio moventis præcedit motum mobilis ratione & cauſſa*, id eſt; prioritate rationis & cauſſalitatis. Unde ſi probemus Deum phyſice movere voluntatem ad agendum, eo ipſo oſtendemus ipſum eam phyſice præmovere. 26

§. I.

Mens D. Thomæ aperitur.

Licet auctoritas D. Thomæ apud ſapientes & doctos maxima ſit, in hac tamen quæſtione tanti ponderis eſt, ut Clemens VIII. & Paulus V. hujus opinionis examen ad mentem & doctrinam D. Thomæ, tamquam ad lydium lapidem, referendum eſſe cenſuerint. Quapropter priuſquam rationes Theologicas in favorem noſtræ ſententiæ expendamus, operæ pretium eſt, hujus Sancti Doctoris mentem aperire, & multipliciter demonſtrare, ipſum pluribus in locis aperte noſtræ favere ſententiæ.

Dico igitur juxta D. Thomam, Deum non ſolum moraliter, ſed etiam phyſice præmovere voluntatem creatam ad operandum.

Probatur primo ratione generali; D. Thom. variis in locis; ut 1. p. q. 105. art. 5. & 1. 2. q. 109. art. 1. & tertio contra gent. cap. 70. & q. 3. de potentia art. 7. docet Deum omnes cauſſas (ſub quibus voluntas creata haud dubie comprehenditur) ad ſuas operationes movere & applicare; quod de motione morali explicari nequit (cum cauſſæ naturales, utpote rationis expertes, illius capaces non ſint) ſed ſolum de motione phyſica: Atqui per talem motionem & applicationem, neque collatio virtutis activæ, neque concurſus ſimultaneus poſſunt intelligi: Ergo ibi Divus Thomas concurſum prævium, ſeu phyſicam præmotionem admiſit. Major patet ex locis citatis. Minor etiam quoad primam partem evidens eſt; cum Divus Thomas ibidem expreſſe diſtinguat motionem & applicationem a collatione virtutis operativæ, dicens loco citato de potentia: *Deus eſt cauſſa actionis cujuslibet, in quantum dat virtutem agendi, & in quantum conſervat eam, & in quantum applicat actioni.* Item ibidem ſubdit: *Tertio modo dicitur una res eſſe cauſſa actionis alterius, in quantum eam movet ad agendum, in quo non intelligitur collatio aut conſervatio virtutis activæ, ſed applicatio virtutis ad actionem: ſicut homo eſt cauſſa inciſionis cultelli ex hoc ipſo quod applicat acumen cultelli ad incidendum, movendo ipſum:* Ergo Divus Thomas nomine motionis, quam Deo attribuit reſpectu omnium cauſſarum ſecundarum, non intelligit collationem aut conſervationem virtutis activæ. Unde infra quæſt. 109. artic. 1. ſic ait: *actio intellectus & cujuſcumque entis creati dependet a Deo quantum ad duo: uno modo, in quantum ab ipſo habet perfectionem ſive formam per quam agit: alio modo, in quantum ab ipſo movetur ad agendum.* 27

Quod autem de concurſu ſimultaneo explicari non poſſit (ut illum interpretantur Suarez lib. 3. de auxiliis c. 38. Petrus a S. Joſeph in opuſculo quod D. Thomæ defenſionem appellat diſp. 2. ſect. 3. & plures alii Recentiores) multipliciter demonſtrari poteſt. Primo quidem quia, ut notabili tertio oſtendimus, motio moventis, juxta D. Thom. eſt prior motu mobilis natura & cauſſalitate: Sed concurſus ſimultaneus non eſt prior cauſſalitate & natura operatione cauſſæ ſecundæ: alias non eſſet ſimultaneus, ſed prævius: Ergo non poteſt dici motio cauſſæ ſecundæ. Unde egregie P. Nicolai 1. 2. q. 109. in ſcholiis ad art. 1. *Quam ſponte cæcos eſſe oportet qui phyſicam præmotionem S. Thomam non vident agnoviſſe. Quid enim eſt movere ad agendum, niſi omnino præmovere? Quomodo ad agendum quis movet, niſi de non agente faciat agens? Facit ne porro de non agente agens niſi prius in illud agat, aut præveniat ejus motum? An prævenire motum ejus ut agat, vel facere ut moveatur ad agendum, non eſt phyſice præmovere? id eſt, efficienter ac realiter.* 28

Secundo, D. Thom. loco citato de potentia in reſp. ad 3. ait: *In operatione qua Deus operatur movendo naturam, non operatur natura*: Sed quando Deus ſimul concurrit cum cauſſis naturalibus ad earum operationes & effectus, operatur natura, ut patet: Ergo per talem concurſum Deus illam non movet, ſed ſolum per concurſum prævium, in ordine ad quem natura mere paſſive ſe habet. 29

30 Tertio. Idem S. Doctor ibid. in reſp. ad 2. ſic habet: *Id quod a Deo fit in re naturali quo actualiter agat, eſt ut intentio ſola habens eſſe quoddam incompletum, per modum quo colores ſunt in aere* (in eſſe ſcilicet intentionali, ratione ſpecierum quæ illas repræſentant) *& virtus artis in inſtrumento artificis*: Sed hæc verificari nequeunt de concurſu ſimultaneo, ille enim non eſt vis quædam fluens & tranſiens, nec habet eſſe diminutum, incompletum, intentionale, ac ſimile illi quod habent ſpecies colorum in aere exiſtentes, ut manifeſtum eſt: cum talis concurſus ſit ipſamet actio cauſſæ ſecundæ, prout dependens a Deo ſimul influente & operante: Ergo idem quod prius.

31 Quarto. D. Thom. 1. p. q. 105. art. 2. ad 1. ait: *Deus movendo creaturas, tangit eas ſecundum virtualem contactum*: Sed per concurſum ſimultaneum Deus non tangit cauſſas ſecundas contactu virtuali: cum per talem concurſum nihil reale ipſis imprimat, ſed ſolum cum eis agat: Ergo per motionem, qua Deus movet creaturas, D. Thom. non intellexit concurſum ſimultaneum, ſed prævium, per quem agit in cauſſas ſecundas, & virtutem aliquam fluentem & tranſeuntem ipſis imprimit. Unde ibid. q. 103. art. 8. dicit quod *omnis inclinatio alicujus rei vel naturalis, vel voluntaria, nihil aliud eſt quam quædam impreſſio a primo movente: ſicut inclinatio ſagittæ ad ſignum determinatum, nihil aliud eſt quam quædam impreſſio a ſagittante.* Et q. 22. de verit. art. 8. *Sicut omnis actio naturalis eſt a Deo, ita omnis actio voluntatis, in quantum eſt actio, non ſolum eſt a voluntate ut immediate agente, ſed a Deo ut primo agente, qui vehementius imprimit.*

32 Quinto. Quando duæ cauſſæ ſimul influunt in eundem effectum, per talem concurſum una non dicitur movere & applicare aliam ad agendum, ſed eam dumtaxat adjuvare: v. g. quando duo trahunt eumdem currum, unus non dicitur movere alium, ſed uterque dicitur movere currum; Ergo ſimiliter cum Deus ſimul cum cauſſa ſecunda eamdem producit actionem & effectum, non dicitur cauſſam ſecundam movere, ſed juvare.

33 Sexto. Juxta D. Thom. opuſc. 3. cap. 130. *Oportet quod Deus cuilibet agenti adſit interius, quaſi in ipſo agens, dum ipſum ad agendum movet:* At per concurſum ſimultaneum Deus non agit in cauſſas ſecundas, ſed ſolum cum ipſis operatur, præſertim quando actio cauſſæ ſecundæ eſt tranſiens: hæc enim, juxta communem ſententiam, non recipitur in agente, ſed in paſſo: Ergo per concurſum ſimultaneum Deus non movet cauſſas ſecundas ad agendum.

34 Dices primo cum Suarez, Deum non movere cauſſas ſecundas ad agendum per concurſum ſimultaneum de facto exhibitum, & in actu ſecundo conſideratum, quia talis concurſus nihil aliud eſt quam ipſa operatio cauſſæ ſecundæ, prout eſt a Deo ſimul influente; poteſt tamen movere & applicare per concurſum ſimultaneum in actu primo conſideratum, ſeu per decretum; quod ſtatuit ſimul cum cauſſis ſecundis ad operandum concurrere.

35 Sed contra: Movere cauſſam ſecundam eſt eam intrinſece immutare, cum motus ſit eſſentialiter mutatio: ſed per decretum concurrendi cum cauſſis ſecundis, Deus eas intrinſece non mutat; cum nihil in eis producat, ſed ſolum ſtatuat cum eis concurrere, ut docent Adverſarii: Ergo per tale decretum eas non movet.

Addo quod, juxta D. Thom. ſupra relatum, id quo Deus movet cauſſas ad agendum, *eſt ut intentio ſola, habens quoddam eſſe incompletum &c.* At hæc verificari nequeunt de decreto concurrendi cum cauſſis ſecundis, ut patet: Ergo hæc ſolutio apertiſſime menti D. Thom. contradicit.

36 Dices ſecundo cum eodem Auctore, & aliis Recentioribus: ſi D. Thom. nomine motionis & applicationis, quam Deo tribuit reſpectu cauſſarum ſecundarum, non intellexiſſet concurſum ſimultaneum, ipſum ignoraſſet, aut omiſiſſet, cum nullibi faciat illius mentionem. At hoc ſine gravi S. Doctoris injuria dici nequit: Ergo per talem motionem & applicationem intellexit concurſum ſimultaneum.

37 Sed hoc etiam frivolum eſt, & facile poteſt confutari. Primo, quia falſum eſt, D. Thom. nullibi feciſſe expreſſam concurſus ſimultanei mentionem: nam loco cit. de potentia in reſp. ad 3. ſic ait: *In operatione qua Deus operatur movendo naturam, non operatur natura, ſed ipſa naturæ operatio, eſt etiam operatio virtutis divinæ.* Quibus verbis expreſſe diſtinguit in Deo duplicem concurſum, unum qui eſt a ſolo Deo, ipſa natura non operante, qui proinde prævius eſt, & operationem cauſſæ ſecundæ, prioritate ſaltem naturæ antecedens; alterum qui identificatur cum prædicta operatione, & hic eſt concurſus ſimultaneus, qui eſt ipſamet operatio cauſſæ ſecundæ, prout a Deo ſimul influente dependet: Unde ſubdit ibid. in reſp. ad 4. quod *tam Deus, quam natura immediate operantur, licet ordinentur ſecundum prius & poſterius.* Item 1. p. q. 105. art. 5. poſtquam in corpore articuli docuit Deum movere res ad operandum, applicando earum formas & virtutes (quibus verbis, ut ſupra oſtendimus, concurſum prævium ſignificavit) poſtea in reſp. ad 2. clare expreſſit concurſum ſimultaneum, dicens: *Una actio non procedit a duobus agentibus unius ordinis, ſed nihil prohibet quin una & eadem actio procedat a primo & ſecundo agente:* Ergo D. Thomas expreſſe meminit concurſus ſimultanei.

Deinde: Eſto locis citatis illum clare & diſtincte non expreſſerit, quia ibi explicabat modos quibus Deus eſt cauſſa actionis cauſſæ ſecundæ, quatenus ab ipſa emanat & egreditur; hinc tamen non licet inferre quod ipſum ignoraverit, aut omiſerit: nam dici poteſt ipſum nomine *motionis & applicationis*, omnem actualem Dei concurſum cum cauſſis ſecundis, ſive prævium, ſive ſimultaneum, comprehendiſſe; quia cum illi duo concurſus exiſtant in eodem inſtanti, & habeant indiſſolubilem inter ſe connexionem, unuſquiſque ordinem dicat ad alium, prævius ſcilicet ad ſimultaneum, ſe habent per modum unius, juxta illud commune axioma deſumptum ex Philoſopho 3. topic. c. 2. *Ubi eſt unum propter aliud, ibi eſt unum tantum:* unde & unico nomine exprimi poſſunt, & ſub vocabulo *motionis* vel *applicationis* comprehendi. 38

§. II.

Celebre ejuſdem Doctoris Angelici teſtimonium adducitur.

Præter tam clara & evidentia teſtimonia, quæ §. præcedenti adduximus, aliud habetur opuſculo (quod S. Doctor juſſu Urbani IV. contra Græcorum errores edidit) ita evidens & expreſſum, ut videatur D. Thom. prævidiſſe futuram Thomiſtarum & Neotericorum ſententiam, illamque approbaſſe, hanc vero rejeciſſe. Explicans enim cap. 23. quomodo creatura Creatori cooperetur, ſic loquitur: *Sciendum quod aliquid dicitur cooperari alicui dupliciter: uno modo, quia operatur ad eumdem effectum, ſed per aliam virtutem, ſicut miniſter domino, dum ejus præceptis obedit, & inſtrumentum artificis quo movetur.* (Ecce expreſſam Thomiſtarum ſententiam, cum exemplo prædeterminationis, tum moralis, tum phyſicæ: conſtat enim quod dominus prius moraliter movet & determinat ſervum per ſua præcepta; artifex vero prius natura phyſice movet & determinat inſtrumentum ipſum applicando ad opus, ſicque phyſice movet ac prædeterminat.) *Alio modo dicitur aliquis cooperari alicui, in quantum operatur eamdem operationem cum ipſo: ſicut ſi diceretur de duobus portantibus idem pondus, vel de pluribus trahentibus navim, quod unus alteri cooperatur.* (Ecce expreſſam Molinæ, Suarez, & aliorum Recentiorum ſententiam, cum ipſiſmet exemplis quibus utuntur, nempe duorum portantium idem pondus, vel de pluribus trahentibus navim.) *Secundum igitur primum modum* (ſubdit S. Doctor) *creatura poteſt dici Creatori cooperari; ſecundo autem modo creatura Creatori non cooperatur, ſed ſolum tres perſonæ* (ſanctiſſimæ Trinitatis) *ſibi invicem cooperantur, quia earum eſt operatio una: non autem ita quod qualibet earum partem virtutis poſſideat, per quam operatio completur, ſicut accidit in multis trahentibus navim (ſic enim cujuslibet virtus eſſet imperfecta) ſed ita quod tota virtus ad operationem ſufficiens eſt in qualibet trium perſonarum.* Quo nihil clarius pro Thomiſtis contra Recentiores afferri poteſt. Immo D. Thomas inſinuat, iſtos attribuere creaturis id quod ſolis Sanctiſſimæ Trinitatis perſonis convenit. Eamdem doctrinam expreſſe tradit D. Bonavent. in 2. diſt. 34. quæſt. 1. ad 5. his verbis: „Non eſt ſic intelligendum quod Deus cooperetur libero „arbitrio, ſicut cum duo ferunt lapidem, unus cooperatur alteri: ſed quia Deus eſt intime agens in omni „actione, & intimus eſt ipſi potentiæ operanti; ita quod „potentia ipſa in nihil exit quod non ſit ab ipſo." 39

Ex his patet quanta fides adhibenda ſit Fulienſi, dum ait ſe ſumma cum diligentia & attentione evolviſſe omnia D. Thomæ opera, & nullibi phyſicam prædeterminationem inveniſſe: incipit enim ſuum librum ab opuſculis D. Thom. & tamen ne quidem verbum habet de auctoritate jam adducta. Certe aut ſumma fuit ejus negligentia in legendo D. Thom. cum omiſit illud quod ejus oculis primitus occurrebat; aut, quod veriſimilius eſt, auctoritatem iſtam diſſimulavit, quia prorſus inſolubilem vidit. Et quod mirum eſt, incœpit ſuum librum a teſtimoniis deſumptis ex opuſculo nono, de quo dubitatur an ſit D. Thom. adeoque minuſculis characteribus juſſu Pii V. editum eſt; & ſuppreſſit, aut diſſimulavit teſtimonium ex opuſculo primo depromptum, quod indubitanter ab omnibus ut legitimus S. Doctoris fœtus ſuſcipitur. 40

§. III.

Aliis teſtimoniis ejuſdem Sancti Doctoris mens amplius declaratur.

Teſtimonia præcedentibus paragraphis expoſita, generalia ſunt, & probant Deum omnes cauſſas ſecundas, ſive naturales, ſive liberas, ad agendum phyſice præmovere, juxta principia doctrinæ Divi Thomæ. Verum alia inſuper expendenda ſunt, quibus ſpecialiter oſtendatur, eumdem Sanctum Doctorem utrumque genus motionis, tam phyſicæ, quam moralis, in Deo reſpectu voluntatis creatæ admittere, ut habet concluſio §. 1. ſtatuta.

41 Probatur itaque primo: Motio quæ ſe tenet ex parte objecti ab intellectu repræſentati, moralis eſt & objectiva; quæ vero ſe tenet ex parte potentiæ, illamque vere & realiter immutat, phyſica & effectiva dicitur: At D. Thom. variis in locis docet, Deum movere voluntatem, non ſolum ex parte objecti, eam intrinſece allicientis & invitantis, ſed etiam ex parte potentiæ, eam realiter immutando: Ergo non ſolum motionem Dei moralem, ſed etiam phyſicam admittit. Major patet ex dictis antea in 1. notabili, Minor vero probatur ex D. Thom. 1. p. q.105. art. 4. ubi quærit, *Utrum Deus poſſit movere voluntatem creatam?* & in corp. articuli diſtinguit duplex genus motionis, quarum una ſe tenet ex parte objecti, & altera ex parte potentiæ, & concludit: *Quod utroque modo proprium eſt Dei movere voluntatem* (intellige efficaciter, ut ibid. explicat) *ſed maxime ſecundo modo, interius eam inclinando.* Et q. 106. art. 2. in corp. ait: *Ex parte ipſius potentiæ voluntas nullo modo poteſt moveri, niſi a Deo. Operatio enim voluntatis eſt inclinatio quædam volentis in volitum: hanc autem inclinationem ſolus ille immutare poteſt, qui virtutem volendi creaturæ contulit; ſicut & naturalem inclinationem ſolum illud agens poteſt mutare, quod poteſt dare virtutem quam conſequitur inclinatio naturalis.*

Idem docet q. 22. de verit. art. 9. his verbis: *Cum actus voluntatis ſit quaſi medius inter potentiam & objectum; immutatio actus voluntatis poteſt conſiderari vel ex parte ipſius voluntatis, vel ex parte objecti. Ex parte quidem voluntatis mutare actum voluntatis non poteſt, niſi quod operatur intra voluntatem; & hoc eſt ipſa voluntas, & id quod eſt cauſſa eſſe voluntatis, quod ſecundum fidem ſolus Deus eſt: unde ſolus Deus poteſt inclinationem voluntatis transferre de uno in aliud, ſecundum quod vult:* Ergo juxta D. Thom. Deus non ſolum movet voluntatem moraliter, & ex parte objecti, eam ſua bonitate & convenientia ad ſui amorem allicientis, ſed etiam phyſice & ex parte potentiæ, eam realiter immutando, & transferendo de una inclinatione in aliam.

42 Confirmatur: S. Thom. ibid. art. 8. ſic ait: *Sicut voluntas poteſt immutare actum ſuum in aliud, ita & multo amplius Deus;* Atqui voluntas non ſolum moraliter, ſed etiam phyſice ſeipſam immutat de uno actu in alium, abſque violentia & læſione ſuæ libertatis: Ergo a fortiori Deus id poteſt.

43 Confirmatur amplius D. Thom. loc. cit. 1. partis, ubi docet Deum movere voluntatem, *interius eam inclinando*, ſtatim ſibi opponit argumenta quæ procedunt ex violentia & læſione libertatis, ut ididem videri poteſt: At ridicule ſibi hæc argumenta opponeret, ſi motionem ſolum moralem & objectivam doceret; cum nulli poſſit eſſe dubium aut ſuſpicio, quod motio illa inferat violentiam, aut lædat libertatem: Ergo revera phyſicam motionem admittit.

44 Secundo mens ejuſdem S. Doctoris inveſtigari poteſt ex his quæ docet tum hic q. 9. art. 6. tum 1. p. q. 111. art. 2. tertio contra gentes c. 88. & pluribus aliis in locis, ubi aſſerit ita proprium eſſe Deo movere voluntatem, ut hoc nulli agenti creato competere poſſit: Sed agentia creata poſſunt movere voluntatem moraliter, & per modum ſuadentis, ut iiſdem locis expreſſe docet, præſertim loco citato ex 1. parte, ubi ait: *Solus Deus efficaciter poteſt movere voluntatem; Angelus autem & homo per modum ſuadentis:* Ergo juxta principia D. Thomæ, Deus altiori modo, atque adeo phyſice, movet voluntatem.

45 Confirmatur: D. Thom. locis citatis reddens rationem cur ſolus Deus poſſit movere voluntatem: non aliam aſſignat, niſi quia ſolus Deus, cum ſit auctor & cauſſa voluntatis, poteſt intra ipſam illabi, eamque intrinſece immutare, ut patet ex loco cit. 3. cont. gent. ubi ſic diſcurrit: „Oportet quod omnis motus voluntatis ab interiori principio procedat: Nulla autem ſubſtantia creata conjungitur animæ intellectuali quantum ad ſua interiora, niſi ſolus Deus, qui ſolus eſt cauſſa ipſius, & ſubſtinens eam in eſſe: A ſolo igitur Deo poteſt motus voluntarius cauſari." Item q. 22. de verit. art. 9. ſic ait: „Ex parte voluntatis mutare actum voluntatis non poteſt, niſi quod operatur intra voluntatem, & hoc eſt ipſa voluntas, & id quod eſt cauſſa eſſe voluntatis, quod ſecundum fidem ſolus eſt Deus," ut ſupra retulimus. Eamdem rationem fuſius explanat in compendio Theologiæ, quod eſt tertium inter ejus opuſcula, c. 129 his verbis: „Cum actus voluntatis ſit inclinatio quædam ab interiori ad exterius procedens, & comparetur inclinationibus naturalibus: ſicut inclinationes naturales rebus naturalibus ſolum inſunt a cauſſa ſuæ naturæ, ita actus voluntatis a ſolo Deo eſt, qui ſolus cauſſa eſt naturæ rationalis voluntatem habentis. Unde patet quod non eſt contra arbitrii libertatem ſi Deus voluntatem hominis movet; ſicut non eſt contra naturam quod Deus in rebus naturalibus operatur: ſed tam inclinatio naturalis, quam voluntaria a Deo eſt, utramque præveniente ſecundum conditionem rei cujus eſt; ſic enim Deus res movet ſecundum quod competit earum naturæ. Patet igitur quod in corpus humanum & virtutes ejus corporeas imprimere poſſunt corpora cæleſtia, ſicut & in alia corpora: in voluntatem autem ſolus Deus imprimere poteſt." Hic autem diſcurſus non valeret, ſed eſſet omnino nugatorius, ſi D. Thom. de motione ſolum morali loqueretur; quia ad motionem pure moralem & objectivam, ex parte intellectus & objecti per illum repræſentari ſe tenentem, non requiritur illapſio intra terminos voluntatis, nec realis & phyſica ejus immutatio; & ad genus illud motionis impertinens eſt quod Deus ſit Auctor & cauſſa voluntatis, cum Angeli, qui non ſunt cauſſæ illius, eam poſſint movere moraliter, & per modum ſuadentis, ut ſupra oſtendimus: Ergo D. Thom. de motione phyſica intelligendus eſt.

46 Probatur tertio ſupra dicta concluſio: Motio moralis & objectiva fit per internam mentis illuſtrationem, qua voluntati oſtenditur bonitas & convenientia objecti: Sed ex D. Th. Deus aliter movet voluntatem, quam per internam mentis illuſtrationem: Ergo eam movet phyſice, & non ſolum moraliter. Minor probatur ex D. Thom. ſect. 3. ſuper cap. 8. Epiſt. ad Rom. ubi hæc verba Apoſtoli expendens: *Quicumque Spiritu Dei aguntur, hi ſunt filii Dei*, ſubdit: „Poſſet ſic intelligi: quicumque Spiritu Dei aguntur, ſicut quodam ductore & directore; quod quidem in nobis facit Spiritus Sanctus, in quantum nos illuminat interius quid agere debeamus: ſed plus intelligendum eſt; illa enim agi dicuntur, quæ quodam ſuperiori inſtinctu moventur; unde de brutis dicimus, quod non agunt, ſed aguntur, quia a natura moventur, & non ex proprio motu, ad ſuas actiones agendas. Similiter autem homo ſpiritualis, non quaſi ex motu propriæ voluntatis principaliter, ſed ex inſtinctu Spiritus Sancti inclinatur ad aliquid agendum, ſecundum illud Iſaiæ 59. *Cum venerit quaſi fluvius violentus, quem Spiritus Dei cogit.* Et Lucæ 4. dicitur quod Chriſtus agebatur a Spiritu in deſertum. Non tamen per hoc excluditur, quin viri ſpirituales per voluntatem & liberum arbitrium operentur: quia ipſum motum voluntatis & liberi arbitrii Spiritus Sanctus in eis cauſſat, ſecundum illud ad Philpp. 2. *Deus eſt qui operatur in nobis velle & perficere.*"

47 Probatur quarto: Motio quæ de ſe & ab intrinſeco efficax eſt, & cum qua nunquam componi poteſt voluntatis diſſenſus, phyſica eſt, & non ſolum moralis: Sed juxta D. Thom. Deus movet voluntatem motione ab intrinſeco efficaci, & tali, quod repugnet cum ea componi voluntatis diſſenſum: Ergo movet eam phyſice, non ſolum moraliter. Major eſt certa, & patebit ex dicendis infra §. 10. Minor probatur ex D. Thom. q. 6. de malo art. 1. ad 2. ubi ait: *Deus movet voluntatem immutabiliter, propter efficaciam voluntatis moventis, quæ deficere non poteſt.* Et hic q. 10. art. 4. ad 3. *Si Deus movet voluntatem ad aliquid, impoſſibile eſt poni quod ad illud voluntas non moveatur.* Item 2. 2. q. 24. art. 11. aſſerit quod *virtus Spiritus Sancti infallibiliter operatur quodcumque voluerit; unde impoſſibile eſt hæc duo ſimul eſſe vera, quod Spiritus velit aliquem movere ad actum caritatis, & quod ipſe caritatem amittat peccando.*

48 Denique ſuadetur eadem concluſio: Movere voluntatem moraliter eſt, eam movere per modum finis, cujus motio eſt dumtaxat moralis & metaphorica: movere autem illam phyſice, eſt illam movere per modum agentis, quod operatur per veram & propriam efficientiam: unde D. Thomas 1. p. q. 82. art. 4. ſic ait: *Aliquid dicitur movere dupliciter: uno modo per modum finis, ſicut dicitur quod finis movet efficientem: & hoc modo intellectus movet voluntatem, quia bonum intellectum eſt objectum voluntatis, & movet ipſam ut finis. Alio modo dicitur aliquid movere per modum agentis, ſicut alterans movet alteratum, & impellens movet impulſum. Et hoc modo voluntas movet intellectum, &c.* Sed ex eodem S. Doctore 3. contra gent. c. 88. ratione 5. *Solus Deus poteſt movere voluntatem per modum agentis.* Ergo ſolus Deus poteſt ipſam phyſice movere: alia vero agentia extrinſeca, ut Homines & Angeli, eam ſolum poſſunt excitare & movere moraliter.

§. IV.

Juxta D. Thomam, Deus non ſolum præmovet, ſed etiam prædeterminat cauſſas ſecundas.

49 SUnt aliqui, qui putant D. Thom. frequenter quidem docere præmotionem voluntatis, ſed nuſquam ejus determinationem ſeu prædeterminationem a Deo, & ejus decreto vel concurſu; quia exiſtimant de ratione libertatis eſſe, ut voluntas ita ſeipſam conſilio ſuo ac electione determinet, ut a nullo extrinſeco agente, etiam increato, determinetur. Verum faſtidioſi ſtomachi ſcrupulus iſte eſt, ſic diſtinguentis inter motionem & determinationem: ſi enim ad hoc ponit D. Thom. præmotionem ſeu motum in voluntate, ut indifferentia ejus & ſuſpenſio reſolvatur, quid eſt aliud præmotio, quam prædeterminatio? Et ſi juxta D. Thom. *moveri ex ſe, non repugnat ei quod movetur ab alio*, cur determinari a ſe, repugnabit ei quod determinatur ab alio? Sed ut ſcrupulus omnino tollatur, profero plura loca, in quibus S. Doctor utitur nomine *determinationis*, immo & *prædeterminationis*.

50 Primus ſumitur ex 1. p. q. 23. art. 1. ubi explicat quo ſenſu Damaſcenus dicit ea quæ ſunt in nobis non prædeterminari a Deo, quia ſcilicet non imponit neceſſitatem: nam licet ibi prædeterminatio, pro æterna prædefinitione accipiatur, extenditur tamen ad motionem temporalem, quæ eſt executio ſive cauſſalitas decreti prædeterminantis. Ex quo ſic formo rationem: Licet ea quæ ſunt in nobis prædeterminari neget S. Thom. quatenus prædeterminatio dicit impoſitionem neceſſitatis; non tamen abſolute negat prædeterminari, immo potius excluſa ſola neceſſitatis impoſitione, hoc ſupponit, nec aliter admittit auctoritatem Damaſceni, eadem prædeterminari negantis: Ergo ex D. Thom. Deus prædeterminat actus noſtros liberos, ſine impoſitione neceſſitatis, ſeu abſque læſione libertatis. Unde 3. cont. gent. c. 90. in fine, eumdem locum Damaſceni exponens, ſic ait: *Id quod docet Damaſcenus, quod ea quæ ſunt in nobis Deus prænoſcit, ſed non prædeterminat, exponendum eſt ut intelligatur ea quæ ſunt in nobis,* DIVINÆ DETERMINATIONI *non eſſe ſubjecta, quaſi ab ea neceſſitatem accipientia.* Quibus verbis aperte declarat, ea quæ ſunt in nobis eſſe ſubjecta divinæ determinationi, ſubindeque a Deo prædeterminata, licet ex tali prædeterminatione non ſequatur impoſitio neceſſitatis, aut deſtructio vel læſio libertatis, ut nobis objiciunt Adverſarii. Unde hic q. 10. art. 4. ait: *Sic Deus voluntatem movet, quod non ex neceſſitate ad unum determinat.* Admittit ergo motionem determinantem ad unum, non per modum naturæ, & imponendo neceſſitatem, ſeu deſtruendo potentiam ad oppoſitum, ſed per modum liberi, & foventem ac conſervantem libertatem, ſeu relinquentem potentiam ad oppoſitum. Unde P. Nicolai 1. 2. q. 111. in ſcholiis ad art. 3. in Adverſarios phyſicæ prædeterminationis ſic invehitur: „Eam S. Thom. (inquiunt) non agnovit, eoque Angelicus maxime fuit; nec agnoſci a Catholicis debet, quia deſtruit libertatem. Quanta cæcitas, ut tot locis tam evidentem non viderint quoad rem ipſam ſaltem, cum ſic a Deo nos moveri ſive determinari ad agendum centies dixerit, ut actiones noſtras ipſa motio Dei antecedat & cauſſet? Quid hoc porro niſi prædeterminatio vel præmotio phyſica & realis? Jam quod admitti non debeat, quia deſtruit libertatem, dormitantium phantaſma eſt; & quod eam non admittere ſit angelicum, cogitatio vix humana. Deſtruit certe libertatem, ſi eſt talis, qualis ab eis per ſomnium fingitur, indifferentiæ activæ oppoſita: ſi ad hanc partem ſic affigit, ut potentiam ad alterutrum tollat, ſi ſic impellit, ut repelli a voluntate abjicique non poſſit. Sed cur in voce ludunt ut illudant, niſi & illuduntur ipſi? Prædeterminatio non aliter dicitur vero ſenſu, niſi paſſivam indifferentiam vel indeterminationem tollens, dum ad agendum non agentem applicat, qui manente indeterminatione non ageret: Quoties autem S. Thom. inculcat ſic a Deo determinari voluntatem ut non ad unum fixe, non cum neceſſitate, non immutabiliter, ſed ſecundum conditionem voluntatis determinatur, poſſeque illi nihilominus determinanti reſiſtere, poſſe determinationem illius abjicere, &c."

51 Deinde idem S. Doctor quodl. 12. art. 4. ſubſcribit ſententiæ illorum qui dicunt, *a providentia Dei omnia eſſe* PRÆDETERMINATA. Et addit poſſe concedi, quod omnia ſubjiciuntur fato, ſi nomine fati intelligamus divinam providentiam, omnia quæ fiunt in mundo prædeterminantem & præordinantem, quamvis hoc nomine fati non debeamus uti, quia nec nomina cum Gentilibus convenit habere communia: Et tamdem cum Auguſtino concludit: *Si quis hoc modo intelligat fatum, ſententiam teneat, linguam corrigat, ut non dicat fatum, ſed providentiam Dei.*

52 Confirmatur: Immobilis Dei diſpoſitio, voluntati inhærens, eſt vera prædeterminatio: Sed eam negare, eſt (juxta D. Thom. 3. cont. gent. c. 93.) negare providentiam; dicit enim ibidem, quod qui fatum negat, ſecundum illam acceptionem ſecundum quam ſumitur pro impreſſione immobili ex parte Dei in rebus mobilibus, negat divinam providentiam; Ergo ex D. Thom. qui negat prædeterminationem voluntati inhærentem, negat divinam providentiam.

53 Denique idem S. Doctor eodem lib. cap. 2. ratione 7. & aliis locis infra referendis, expreſſe docet a cauſſa contingenti & indifferenti ad utrumlibet, non poſſe exire actum vel effectum determinatum, niſi prius ab alio determinetur; unde cum voluntas ſit cauſſa contingens, & indifferenter ſe habeat ad multa, juxta D. Thomæ principia, manifeſtum eſt, ipſam debere a Deo prædeterminari, ut in actum determinatum exeat. De quo fuſe §. 8.

64 Ex his patet, nomen hoc *prædeterminationis* non eſſe novum, nec a Thomiſtis excogitatum (ut paſſim eis objiciunt Adverſarii) ſed a D. Thom. frequenter uſurpatum, ſaltem ad ſignificandum æternam divinæ voluntatis prædefinitionem: unde cum præmotio phyſica, juxta Thomiſtas, ſit illius executio & inſtrumentum, ac veluti rivulus ab illo fonte promanans, non immerito eodem quo illa nomine inſigniri poteſt. Præſertim vero cum nomen *applicationis*, quo D. Thom. frequenter utitur, æquivaleat nomini *prædeterminationis*: quid enim eſt voluntatem prædeterminari, niſi ad actum determinatum applicari?

55 Addo quod Scriptura, Eccleſia, & SS. Patres, interdum utuntur nominibus, quæ plus quam præmotionem ac prædeterminationem ſignificare videntur: ut patet cum dicitur Lucæ 14. *Compelle eos intrare:* & cum Eccleſia in collecta ſecreta Dominicæ 4. poſt Trinit. Deum orat, *ut noſtras etiam rebelles compellat propitius voluntates.* Item ad Rom. 2. dicitur: *Qui ſpiritu Dei aguntur, hi filii Dei ſunt.* Et Auguſtinus ſæpe aſſerit voluntatem humanam divina gratia *inſuperabiliter, & indeclinabiliter agi:* Deum corda hominum *omnipotentiſſima poteſtate* inclinare quo vult, quando vult, ubi vult: & humanas voluntates non poſſe ei reſiſtere. Sane (ſi vim nominum attendamus) aliquid majus videtur, voluntatem a Deo compelli, agi hominem inſuperabiliter & indeclinabiliter, ac inclinari omnipotentiſſima poteſtate, quam phyſice prædeterminari.

Demum oſtendant, quæſo, Adverſarii apud D. Thomam, vel apud aliquem ex Theologis & Doctoribus, qui ante Molinam ſcripſerunt, nomina *ſcientiæ mediæ*, *decreti indifferentis*, *gratiæ congruæ*, & alia ſimilia, quæ paſſim uſurpant, & ipſis pariter nomen *phyſicæ prædeterminationis* apud eoſdem Auctores oſtendemus. Certe, ſi ipſis licuit, ad rem novam declarandam, nova excogitare nomina, cur etiam nobis non licebit, ad tuendam antiquam doctrinam, ut antiquo prædeterminationis nomine, quod non ſolum a S. Thoma, ſed etiam a D. Dionyſio c. 5. de divin. nomin. immo & ab ipſo Apoſtolo uſurpatur, ad declarandam divinorum decretorum cauſſalitatem & efficaciam: Nam ubicumque in Epiſtolis D. Pauli habemus nomen prædeſtinationis, in Græco habetur προόρισμος, quod vocabulum idem ſonat ac *prædefinitio* & *prædeterminatio*.

§. V.

Prædeterminationem phyſicam eſſe de mente D. Thomæ, plures ex Patribus Societatis fatentur.

56 CUm Novatianus c. 18. de Trinit. recte dixerit: *Firmum eſſe genus probationis, quod ab Adverſariis ſumitur, ut veritas etiam ab ipſis inimicis veritatis probatur:* non poſſum efficacius demonſtrare, phyſicam prædeterminationem eſſe de mente D. Thomæ, quam oſtendendo Adverſarios id ipſum non diffiteri, & plura ipſorum proferendo teſtimonia. *Variis enim* (inquit Eucherius homil. 2. de Paſch.) *abſque dubio nititur privilegiis, qui cauſſam de Adverſarii aſſerit inſtrumentis. Specioſa victoria eſt, contrariam partem chartulis ſuis velut propriis laqueis irretire.*

57 Phyſicam ergo prædeterminationem variis in locis docuiſſe S. Thom. fatetur in primis Collegium Conimbricenſe, quod inſtar multorum reputari debet: nam 2. Phyſic. c. 7. q. 14. art. 1. hæc ſcribit: „Circa modum quo Deus cum cauſſis ſecundis ad earum operationes & effecta concurrit, ſe offert celebris opinio D. Thom. 1. p. q. 105. & 1. 2. qu. 109. art. 1. & qu. 7. de potentia art. 7. ejuſque, ſectatorum, Capreoli in 2. diſt. 2. qu. 2. Ferrarienſis 3. contra gent. cap. 70. & aliorum exiſtimantium omnes cauſſas ſecundas antequam operentur, accipere a Deo influxum quemdam & motum, qui ſit quaſi eſſe intentionale virtutis divinæ, quo ad promovendas actiones excitentur, eo modo quo artium inſtrumenta, ut dolabra & ſecuris, præviam motionem a fabro accipiunt, cum ad opus conficiendum applicantur."

58 Bellarminus etiam lib. 4. de libero arbitr. hanc eſſe Doctoris Angelici ſententiam aperte profitetur. Nam cap. 14. propoſita ſibi Calvini objectione, quæ ducitur a repugnantia cooperationis divinæ voluntatis cum libertate humana, & rejectis tribus reſponſionibus Cajetani ſcilicet, Durandi, & Almaini, duas eligit ut probabiliores, & ad explicandam concordiam divinæ cooperationis cum libero arbitrio magis accommodatas. In primis enim c. 15. explicat concordiam divinæ cooperationis cum libero arbitrio, per concurſum pure ſimultaneum, & indifferentem, ac determinabilem a voluntate creata ad ſpeciem actus. Unde ibidem negat, Deum voluntatem movere & applicare ad opus, ut conſtat ex primo argumento quod ſibi objicit in hunc modum: *Inter primam cauſſam & ſecundam eſt ordo quidam eſſentialis, ut prima ſecundam moveat, & ſecunda non agat, niſi mota a prima; eſt autem Deus prima cauſſa, voluntas autem noſtra ſecunda: igitur Deus voluntatem movet & applicat ad opus.* Cui argumento ſic reſpondet: *Reſpondeo inter cauſſam principalem, & inſtrumentalem eſt ille ordo, ut una alteram moveat, inter primam autem cauſſam & ſecundam, cum ſecunda non ſit proprie inſtrumentum, non eſt ordo ut una alteram moveat, ſed ut una ſit prior altera perfectione, illimitatione, & neceſſitate, &c.* Quibus verbis aperte docet, Deum per concurſum ſimultaneum non movere nec applicare voluntatem ad opus. Deinde alia argumenta quæ militant pro phyſica prædeterminatione ſolvere conantur, ut legenti patebit. Demum c. 6. ſequenti explicat aliam rationem concordiæ libertatis cum cooperatione Dei, per concurſum prævium moventem & applicantem cauſſas ſecundas, etiam liberas, ad operandum: *Altera, inquit, ratio conciliandi libertatem humanam cum cooperatione divina,* ET FORTASSE ETIAM PROBABILIOR *eſt,* JUXTA SENTENTIAM S. THOMÆ, *qui docet cooperationem divinam ita concurrere cum cauſſis ſecundis, etiam liberis, ut non ſolum eis*

gis dederit & conſervet virtutes operatrices, ſed etiam eas moveat & applicet ad opus, ut cognoſci poteſt ex 1. *p. q.* 105. *art.* 5. *& lib.* 3. *contra Gent. c.* 70. *& q.* 3. *de potentia art.* 7. *Quæ ſententia videtur valde conſentanea tum Scripturæ, quæ dicit nos in Deo eſſe, vivere, & moveri; tum etiam rationi & ordini quem habet cauſſa prima cum ſecundis.* Quibus verbis doctiſſimus ille Cardinalis non tantum ſententiam noſtram probabiliorem, & Scripturæ ſacræ valde conſentaneam eſſe aſſerit, ſed etiam D. Thomæ tribuit, probans ejus mentem ex locis quæ ſupra adduximus, præſertim vero ex q. 7. de potentia art. 7. quo loco D. Thomam admiſiſſe præmotionem phyſicam, fatetur Suarez, ut infra patebit. Nihil ergo verius, Bellarminum admiſiſſe concurſum prævium determinantem & applicantem voluntatem ad opus. Neque enim dici poteſt, ut quidam Recentior inconſiderate ait, Bellarminum per illam motionem & applicationem, intellexiſſe concurſum ſimultaneum. Tum quia capite præcedenti expreſſe negat, ut ſupra viſum eſt, Deum per concurſum ſimultaneum movere & applicare voluntatem ad opus: Tum etiam quia ſi per talem motionem & applicationem intellexiſſet concurſum ſimultaneum, hæc ſecunda ratio conciliandi libertatem humanam cum cooperatione divina, quam dicit eſſe probabiliorem, & ex D. Thoma deſumptam, non differret a præcedenti, qua docuerat cum Ariminenſi, Scoto, & Gabriele, concurſum Dei non determinare voluntatem noſtram, nec eſſe prævium, ſed dumtaxat ſimultaneum, ſubindeque nugaretur Bellarminus, & actum ageret, atque ineptam battologiam committeret, quod ſine magna tanti viri injuria dici nequit.

Addo quod Doctores Academiæ Lovanienſis, in Epiſtola cenſuræ adverſus Leſſium præmiſſa, teſtantur Bellarminum contrariam Molinæ & Leſſio ſententiam publice Lovanii prælegiſſe, & phyſicam prædeterminationem docuiſſe. Unde ſi verum eſt quod Fuligatus & Sylveſter a Petra ſancta, in vita hujus Cardinalis afferunt, ipſum nempe jam morti proximum, coram publico ſcriba profeſſum eſſe, ſe dediſſe veritati, quæ in libris Controverſiarum aſſeruerat, neque primam ſententiam nullatenus mutaviſſe; manifeſtum eſt, ipſum in ſuis Controverſiis, loco nimirum ſupra relato, concurſum prævium voluntatem moventem & applicantem ad opus, cum D. Thoma & Diſcipulis ejus docuiſſe.

Non diffiteor tamen, in eo Bellarminum ab aliquibus Thomiſtis diſcrepare, quod iſti exiſtimant concurſum prævium eſſe motionem vel qualitatem fluentem voluntati impreſſam: ille vero cenſet, Deum per ſeipſum immediate, ſine illius qualitatis impreſſione, uti voluntate creata, eamque ad opus applicare. Quod etiam docent Nazarius, Sylvius, Azorius, & alii aſſertores phyſicæ prædeterminationis. Unde Bellarminus quantum ad ſubſtantiam admitti concurſum prævium, ſeu phyſicam prædeterminationem, quamvis in modo illam explicandi, ab aliquibus recentioribus Thomiſtis differat, ideoque pro hac ſententia citatur a Sylvio in opuſculo de primo Motore, a parte 2. art. 25.

59 Favent etiam Pererius & Azorius: ille enim lib. 8. de cauſſis cap. 8. ſic ait: „ In eo quod adjungit D. Thomas „ cauſſas ſecundas, & in his voluntatem noſtram a Deo „ moveri, *applicari, & determinari* ad agendum, licet nonnulli diſſentiant Theologi, ego tamen manibus pedibuſque in eam ſententiam per quam libenter eo. Hoc enim „ eſt ingenium, hæc conditio, hic nexus atque contextus „ moventium & cauſſarum per ſe & eſſentialiter ſubordinatarum, ut poſterior non moveat, niſi mota a priori: „ In ordine moventium, inquit Ariſtoteles 8. phyſ. textu 14. „ quod prius eſt, magis eſt cauſſa movendi quam ſequens, „ & movetur magis. Et in libello de cauſſis propoſ. 1. dicitur cauſſa prima plus, vehementius, intimius, & inſeparabilius concurrere ad effectus cauſſarum ſecundarum, „ quam ipſæ cauſſæ ſecundæ, & juvare cauſſas ſecundas „ in operationibus ipſarum, & magis eſſe cauſſa effectus, „ quam cauſſæ ſecundæ. Quemadmodum igitur in aliis „ cauſſarum generibus per ſe ſubordinatis invicem, poſterior cauſſa neceſſario præſupponit cauſſalitatem priorum, „ veluti in formis eſſe ſenſitivum præſupponit vegetativum, „ & hoc eſſe corporeum; & in materiis ſecundæ præſupponunt primam, idemque in finibus, per ſe ſubordinatis, „ evenit: ſic etiam in moventibus per ſe invicem ſubordinatis, poſterius neceſſario præſupponit primum, & cauſſæ primæ cauſſalitas prior natura eſt quam cauſſalitas „ cauſſæ ſecundæ." Iſte vero lib. 1. inſtitutionum moralium c. 11. q. 8. hæc habet: „ Octavo quæritur, an Deus, quando cum natura vel voluntate operatur, ipſam moveat „ & applicet ad agendum? S. Thomas aperte ſic ait: Deus „ non ſolum dat formas rebus, ſed etiam conſervat eas, „ & applicat ad agendum &c. Ceterum mihi videtur veriſſima D. Thomæ ſententia: eam enim plane videtur Auguſtinus tradere, &c. Ideo enim dici videtur cauſſa ſecunda, quia movetur a prima: alioquin enim ſolum eſſet cauſſa cum prima, ſicut cum duo ſimul trabem portant, ubi quia unus ad portandum non movetur & applicatur ab altero, dici non poteſt cauſſa ſecunda, alteri „ comparata, ſed eſt ſimul cum altero cauſſa &c." Item lib. 4. c. 12. q. 2. „ Pauci, inquit, juniores Theologi for„ taſſis ut voluntatem noſtram liberam faciant, faciunt ſacrilegam dum negant Deum *opera noſtra bona præfinire.*"

Eodem fere modo loquitur Henriquez lib. de fide hominis c. 6. ubi inter alia ait: *Non tam difficile eſt intelligere, ut quidam putant, quod ſalvo uſu noſtræ liberæ cooperationis, Deus temperans vim ſui concurſus, efficaci auxilio moveat, tum* PHYSICE EX PARTE POTENTIÆ, *tum moraliter ex parte objecti.* Et cap. 24. oſtendit ſententiam Molinæ & Leſſii doctrinæ D. Auguſtini & S. Thomæ penitus repugnare.

Refert etiam Caramuel in Theologia fundamentali theſi 5. 60 notabili 4. quod anno Domini 1654. in Univerſitate Vienenſi Pater Hervvart Societatis Jeſu, magni ingenii Doctor, defendit iterum iterumque *Eſſe poſſibilem qualitatem, quæ ex eſſentia ſua phyſica & reali infallibilitatem illæſa libertate induceret. Fuit*, inquit, *diſputatio celebris, & quia juſſus fui argumentari, primo loco unam aut alteram conſequentiam ſubjiciam. Sic dixi: Poſſibilis eſt qualitas, quæ ex eſſentia ſua realis & phyſica infallibilitatem inducat, & humanam libertatem non tollat. Ergo poſſibile eſt non dari ſcientiam mediam in Deo: Ergo de facto non datur ſcientia media: Ergo de facto dantur phyſicæ prædeterminationes, ſi non neceſſitantes in ſenſu compoſito, ſaltem infallibilitantes.* Et poſtquam omnes illas conſequentias proſecutus eſt, ſic concludit: *Quo attentius illam theſim conſidero, videtur mihi clarius ſubſcribere ſententiæ Thomiſtarum.*

Non eſt prætermittendus Cardinalis Toletus: ipſe enim 61 2. phyſ. c. 3. q. 8. expreſſe docet Deum applicare cauſſam ſecundam ad agendum, eamque movere, ſicut inſtrumentum movetur ab artifice. Idem aſſerit Coſmas Alemannius in ſumma Philoſophiæ, D. Thom. 1. 3. q. 11. art... Molina etiam in Concordia diſp. 26. non diffitetur hanc ſententiam eſſe D. Thom. etiamſi poſtea videatur eſſe dubius; ait enim: *D. Thom.* 1. *p. q.* 105. *art.* 5. *docet Deum duplici rationi operari cum cauſſis ſecundis: in primis, quia virtutes illis tribuit ad operandum, eaſque actu conſervat, ut Durandus dicebat: deinde, quia ita eas ad agendum movet, ut quodammodo formas & virtutes earum applicet ad operationem, non ſecus ac artifex ſecurim applicat ad ſcindendum.* Suarez vero lib. 1. de concurſu Dei cap. 11. n. 4. & 7. ait D. Thom. hanc ſententiam tenuiſſe q. 7. de potentia art. 7. ſed illam poſtea in Summa retractaſſe. De quo infra §. 13.

Denique prædeterminationem phyſicam eſſe aut videri 62 de mente D. Thom. aperte tradit libellus de ratione ſtudiorum, compoſitus a ſex Patribus Societatis, & impreſſus Romæ in Collegio Societatis, juſſu Præpoſiti Generalis, anno 1586. In illo enim, §. *de opinionum delectu in Theologica facultate*, regula 5. ſic dicitur: *In Theologia doctrinam S. Thom. ut cavetur* 4. *part. conſtitutionum c.* 14. *noſtri ſequantur, exceptis paucis, quæ licet ſint aut videri poſſint eſſe S. Thom. quia tamen contraria, & ſine periculo, & valde probabiliter defendi poſſunt, ſi qui hæc docere velint conniveant ſuperiores ad ingeniorum exercitationem majorem.* Et poſtea explicans quæ ſint illa pauca, quæ ſequi non tenentur, n. 6. inter alia iſtam D. Thom. ſententiam recenſet: *Cauſſas ſecundas eſſe proprie & univoce inſtrumenta Dei, & cum operantur, in eas primum influere, aut eas movere.* Et mox relatis aliis D. Thom. ſententiis, quæ ſequi non tenentur, regula 6. ſic dicitur: *In ceteris, quæ hic excepta non ſunt, a S. Thom. noſtri non recedant.* Libellum hunc Toloſæ in noſtro Conventu ſervamus, hujuſque capitis vel paragraphi, *de delectu opinionum in Theologica facultate*, extractum authenticum, & Notarii Apoſtolici manu ſubſignatum, penes me habeo. Hunc vero Libellum habere vim conſtitutionis, quamvis id negent Adverſarii, conſtat tamen ex quinta Congregatione generali Societatis Jeſu can. 9. ubi ſic dicitur: *Sequantur noſtri Doctores in Scholaſtica Theologia doctrinam D. Thomæ juxta praxim in libello de ratione ſtudiorum ponendam.*

Tantam ergo habentes impoſitam nubem teſtium, qui prædeterminationem phyſicam eſſe a D. Thoma aſſertam, ingenue profitentur, de mente hujus Angelici Doctoris dubitare non licet.

§. VI.

Teſtimonia Scripturæ, & SS. Patrum.

Conſtat ex dictis §. præced. Deum phyſice prædetermina- 63 re cauſſas ſecundas, ſi eas applicet ad agendum: propter hoc ſiquidem, nedum Thomiſtæ, ſed etiam plures ex Adverſariis, concedunt D. Thomam docuiſſe prædeterminationem phyſicam, quia docuit Deum applicare cauſſas ſecundas ad agendum, ut ibi oſtendimus. Si ergo in Scriptura ſacra expreſſe invenero illud verbum *applicare*, ita ut Deus dicatur abſolute cauſſas ſecundas, etiam liberas, applicare ad agendum, proculdubio oſtendam prædeterminationem phyſicam juxta Scripturæ, & Spiritus S. teſtimonium, eſſe neceſſario admittendam. Inſignis autem locus habetur Eccl. 33. ubi ſic legitur: *In multitudine diſciplinæ Dominus ſeparavit eos, & immutavit vias eorum, ex ipſis benedixit, & exaltavit, & ex ipſis ſanctificavit, &* AD SE APPLICAVIT, *&c.* Item Jeremiæ 30. Deus loquens de duce qui præponendus erat populo ſuo, ait: *Et erit dux ejus ex eo, & Princeps de medio ejus producetur, &* APPLICABO EUM, *& accedet ad me: quis enim iſte eſt qui applicet cor ſuum ad me, vel appropinquet mihi? ait Dominus*: Ubi manifeſte promittit Dominus ſe applicaturum cor ſeu voluntatem ducis populi ſui ad ſe, ſive ad amorem ſui, & ſubdit Scriptura, quod in virtute hujus applicationis dux ille ad Deum accedet, & appropinquabit illi. Si igitur applicare cauſſam ſecundam ad operandum, idem eſt ac eam phyſice prædeterminare, ut jam notavimus, & ſupra oſtenſum eſt; conſequens eſt, ut promiſerit Deus ſe phyſice prædeterminaturum voluntatem ducis populi ad amorem ſui, ita tamen quod hæc prædeterminatio non impediat cooperationem voluntatis, ſed eam potius inferat & cauſſet, unde prius ponitur quod Deus applicabit voluntatem ejus, & poſtmodum ſubditur, quod accedet ad Deum, & applicabit cor ſuum ad amorem ipſius, & appropinquabit ei non greſſibus corporis, ſed affectibus mentis, ut Auguſtinus ait.

64 Eamdem mentis & voluntatis humanæ applicationem per gratiam, ſubindeque phyſicam prædeterminationem, aperte docent plures ex SS. Patribus. Auguſtinus enim lib. 1. ad Simplicianum q. 2. ait: *Quis audeat dicere defuiſſe Deo modum vocandi, quo etiam Eſau ad eam fidem* MENTEM APPLICARET, *voluntatemque conjungeret, in qua Jacob juſtificatus eſt?* Et ibid. utitur loco illo Eccleſiaſtici ſupra citato, in quo dicitur Deum applicuiſſe creaturas ad ſe. Eodem etiam nomine applicandi utitur in Pſ. 126. exponens illud Pſalmiſt. *Niſi Dominus ædificaverit domum*, ait enim: *Nos loquimur foris, ille ædificat intus, ipſe movet, ipſe terret, ipſe intellectum aperit, ipſe* AD FIDEM APPLICAT *ſenſum noſtrum.* Item D. Bernardus in libro de libero arbitr. verſus finem, dicit quod *Deus* VOLUNTATEM APPLICAT OPERI, *& opus applicat voluntati.* Et Vega in Trid. lib. 6. c. 6. vocat gratiam prævenientem, *Ignotam divinæ virtutis* APPLICATIONEM, *& voluntatis noſtræ mirificam inclinationem &* INFLEXIONEM. Eodem modo quo loquitur Cornelius Muſſius, Epiſcopus Biſuntinus, lib. 1. de divina hiſtoria c. 15. & 27.

§. VII.

Ratio generalis deſumpta ex ſubordinatione & dependentia cauſſæ ſecundæ a prima.

65 Hanc rationem fuſe proſequuntur noſtri Thomiſtæ in Philoſophia: nos breviter eam attingemus, ut ad alias ſpeciales pro cauſſis liberis tranſeamus. Sic ergo poteſt proponi: Deus non ſolum eſt primum ens, ſed etiam prima cauſſa, ac proinde ſicut creaturæ immediate ab eo dependent in eſſe, eique ſubordinantur, ita & in operando & in cauſſando: Sed talis dependentia, & ſubordinatio immediate, ſine præmotione phyſica ſalvari nequit: Ergo talis præmotio admittenda eſt. In majori conveniunt omnes Philoſophi & Theologi, excepto Durando, qui vult creaturas ſolum mediate & remote dependere a Deo in operando, quatenus ab illo receperunt virtutes operativas. Minor autem, quam negant Adverſarii, multipliciter ſuadetur. Primo ex D. Thom. 3. p. q. 19. art. 1. ubi ſic diſcurrit: *Ubicumque ſunt plura agentia ordinata, inferius movetur a ſuperiori, ſicut in homine corpus movetur ab anima, & inferiores vires a ratione: ſic igitur actiones & motus inferioris principii, ſunt magis operata quædam, quam operationes; id autem quod pertinet ad ſupremum principium eſt operatio.* Quibus verbis aperte docet, ad ſalvandam ſubordinationem cauſſæ inferioris a ſuperiori, requiri quod inferior a ſuperiori moveatur: unde cum ex eodem S. Doctore 3. contra Gentes cap. 149. *Motio moventis præcedat motum mobilis cauſſalitate & natura*, ad ſalvandam ſubordinationem cauſſæ ſecundæ ad primam, requiritur præmotio; quæ cum non poſſit eſſe moralis, ſaltem reſpectu brutorum, & aliorum agentium naturalium, quæ motionis moralis capacia non ſunt, neceſſario debet eſſe phyſica.

66 Secundo probatur eadem Minor: Ubicumque eſt ſubordinatio & dependentia ſecundum aliquam rationem, ibi ſecundum eamdem rationem debet reperiri aliquis ordo prioris & poſterioris: Sed per ſolum concurſum ſimultaneum nullus poteſt ſalvari ordo prioris & poſterioris, in ratione cauſſæ actu operantis, inter primam & ſecundam: Ergo per concurſum ſimultaneum non poteſt ſalvari ſubordinatio & dependentia cauſſæ ſecundæ a prima in cauſſando. Major eſt certa: quia ſubordinatio eſſentialiter importat in ſuo conceptu aliquem ordinem inter ea quæ ſubordinantur, ſubordinari enim alteri, idem eſt, ac ſub alio ordinari: ordo autem eſſentialiter dicit prioritatem & poſterioritatem, ac ſubinde etiam ſubordinatio. Minor vero probatur: illa cauſſa cenſenda eſt prior in ratione cauſſæ actu operantis quæ prius exercet ſuam cauſſalitatem; cum enim cauſſa dicatur formaliter talis a cauſſalitate, oportet quod ordo prioris & poſterioris in cauſſis actu operantibus, ſumatur ex ordine prioris & poſterioris, qui ſit inter ipſas cauſſalitates: Atqui per concurſum ſimultaneum neutra cauſſa prius exercet ſuam cauſſalitatem: Ergo per ſolum concurſum ſimultaneum non ſalvatur ordo prioris & poſterioris in cauſſando inter primam cauſſam & ſecundam, ſed ad talem ſubordinationem ſtatuendam, requiritur neceſſario concurſus prævius.

Reſpondent communiter Adverſarii, concurſum Dei ſimultaneum eſſe priorem concurſu & operatione cauſſæ ſecundæ, prioritate dignitatis, univerſalitatis, & ſubſiſtendi conſequentia; & hanc prioritatem ſufficere ad ſalvandam ſubordinationem & dependentiam cauſſæ ſecundæ a prima, in cauſſando.

Sed hæc reſponſio non infirmat, ſed confirmat vim ra- 67 tionis propoſitæ. Nam quotieſcumque inter duo reperitur ſubordinatio in aliqua ratione, toties debet reperiri prioritas & poſterioritas in tali ratione: Atqui inter Deum & creaturas reperitur ſubordinatio, non ſolum in dignitate & perfectione, ſed etiam in operatione & cauſſalitate; cum Deus non ſolum ſit primum ens, ſed etiam prima cauſſa, & primum principium: Ergo in concurſum Dei debet eſſe prioritas non ſolum dignitatis & univerſalitatis, ſed etiam naturæ & cauſſalitatis, ſubindeque talis concurſus debet eſſe prævius, & non pure ſimultaneus. Unde D. Thomas q. 3. de potentia art. 7. in fine corporis, docet ex libro de cauſſis quod *virtus cauſſæ primæ* PRIUS AGIT *in cauſſatum, & vehementius ingreditur in ipſum.* Et qu. 27. de verit. art. 6. quarto argumento, *ſed contra*, ſic ait: *Cauſſa ſecunda* PER PRIUS *recipit influentiam cauſſæ primæ, quam actus cauſſæ ſecundariæ.* Ad quod argumentum, quia ſuæ concluſioni omnino conſonat, nihil omnino reſpondet, ſicut ad alia quæ ſibi aliquando non omnino favent. Item in 2. diſt. 37. q. 2. art. 2. dicit quod *non poſſet vitari quin voluntas humana eſſet primum agens, ſi ejus actio in aliquod* PRIUS AGENS *non reduceretur ſicut in cauſſam.*

Tertio probatur Minor principalis: Ut cauſſæ ſecundæ 68 formaliter & immediate ſubordinentur Deo in cauſſando, debent ab illo pendere, & conſtitui non ſolum in ratione principii habitualis, ſed etiam in ratione principii actualis ſuarum operationum; Sed non poſſunt ab illo conſtitui in ratione principii actualis, niſi per concurſum prævium, ſeu phyſicam præmotionem: Ergo illa ſublata tollitur ſubordinatio & dependentia immediata in cauſſando cauſſarum ſecundarum a prima. Major conſtat: quia cauſſa ſecunda non ſit actu cauſſans, niſi per hoc quod ſit principium actuale ſuæ operationis. Minor autem quam negant Adverſarii, facile ſuadetur. Sublato concurſu prævio, ſeu phyſica præmotione, tria ſolum dantur in cauſſa agente, ſcilicet virtus operativa operatio, & concurſus ſimultaneus: Sed nullum ex his tribus poteſt conſtituere cauſſam ſecundam in ratione principii actualis: Ergo ſecluſa præmotione, nihil ex parte Dei poteſt aſſignari, per quod cauſſæ ſecundæ conſtituantur in ratione principii actualis ſuarum operationum. Major patet ſufficienti enumeratione, Minor probatur quantum ad ſingulas partes. Et in primis quod ipſa operatio non poſſit conſtituere cauſſas ſecundas in ratione principii actualis, videtur manifeſtum: Nam id a quo effective procedit operatio, nequit eſſe ipſamet operatio, ſed neceſſario debet eſſe aliquid prævium ad eam, & in agente receptum: Atqui operatio procedit effective a principio actuali, ut tali, atque adeo a conſtitutivo ipſius: Ergo conſtitutivum principii actualis nequit eſſe ipſamet operatio.

Quod autem neque per virtutem operativam, neque per concurſum ſimultaneum, cauſſæ ſecundæ poſſint in ratione principii actualis conſtitui, probatur ratione evidenti. Principium actuale operationis duo habet, nempe quod ſit indiſſolubiliter connexum cum ipſa operatione (implicat enim dari principium actuale operationis, & non poni ipſam operationem) & quod eam prioritate ſaltem naturæ antecedat, utpote cauſſa efficiens illius; unde conſtitutivum etiam principii actualis eaſdem duas conditiones habere debet, nimirum prioritatem ſaltem naturæ reſpectu operationis, & indiſſolubilem cum ea connexionem: Patet autem illas conditiones non convenire virtuti operativæ; quia cum ſit potentialis, non habet indiſſolubilem nexum cum operatione, ſed ab ea poteſt ſeparari, ſaltem per abſolutam Dei potentiam; unde talis virtus non conſtituit principium actuale, ſed dumtaxat habituale operationis: concurſus vero ſimultaneus, licet cum operatione indiſſolubiliter connectatur, & in ea intime imbibatur, ipſam tamen prioritate naturæ non præcedit, alias non eſſet ſimultaneus, ſed prævius; prioritas enim, a qua, ſecundum Thomiſtas, concurſus Dei *prævius* appellatur, non eſt prioritas exiſtentiæ aut durationis, ſed naturæ tantum & cauſſalitatis: Ergo cauſſæ ſecundæ non conſtituuntur a Deo in ratione principii actualis operationis, per virtutem operativam, aut per concurſum ſimultaneum, ſed dumtaxat per concurſum prævium, ſeu per actualitatem divinæ motionis, quæ cum applicet cauſſas ſecundas ad agendum, illarum operationem prioritate naturæ antecedit, & cum ea nexum indiſſolubilem habet: unde, ut infra dicemus, talis præmotio non eſt actus primus, neque ſecundus, ſed nexus & vinculum conjungens actum primum cum ſecundo, ſeu potentiam cum operatione.

69 Dices: Cauſſam ſecundam eſſe actu operantem, ſeu actuale principium ſuæ operationis, non eſſe aliquid diſtinctum a principio habituali & operatione, ſed eſſe principium ipſum habituale, ut connotat operationem.

Sed hoc jam manet confutatum: nam prius natura quam intelligatur operatio, cauſſa intelligitur conſtituta in ratione principii actualis, quia ab illo ut tali exit operatio; non enim poteſt exire a principio habituali ſolum, quod, ut tale, eſt indifferens & indeterminatum.

Addo quod, cum virtus & potentia operativa non ſemper connotent operationem, nec cum ea ſemper habeant indiſſolubilem nexum, debet aſſignari aliquid de novo in ipſa cauſſa operante, ratione cujus habeat novam illam habitudinem & connotationem: ſi enim nihil intrinſecum de novo ipſi adveniat, eodem modo ſe habebit ac antea, unde ſicut antea erat ſolum in potentia ad operationem, & principium tantum habituale ipſius, manebit in eadem potentialitate & indifferentia & a ratione principii habitualis non extrahetur.

70 Quarto Minor principalis ſuadetur. Ut cauſſæ ſecundæ Deo tamquam primæ cauſſæ & primo principio ſubordinentur, debent ab ipſo applicari ad agendum: Atqui ab ipſo per concurſum ſimultaneum applicari nequeunt, ſed ſolum per prævium, ſeu per phyſicam præmotionem: Ergo illa remota, cauſſa ſecunda Deo ut primæ cauſſæ ſufficienter ſubordinari non poteſt. Major probatur: Agens quod reſpicit finem ultimum omnium cauſſarum, illas applicat ad ſuas operationes: ſicuti quia ad ducem ſpectat finem belli attendere & intendere, ad eum etiam pertinet milites ordinare, movere & applicare; & ſicut voluntas, quia reſpicit finem, applicat ceteras potentias ad ſuas operationes, ut docet S. Thomas hic q. 9. art. 1. item caritas, quia habet pro objecto Deum ut eſt finis ſupernaturalis, ordinat & imperat actus aliarum virtutum, & conjungit eos cum tali fine: Sed prima cauſſa non ſolum reſpicit finem omnium cauſſarum ſecundarum, ſed etiam eſt illarum ultimus finis, juxta illud Apocal. *Ego ſum Alpha & Omega, principium & finis*: Ergo applicat omnes cauſſas ſecundas ad operandum: Non moraliter, cum ſolæ creaturæ rationales ſint capaces motionis moralis: Ergo phyſice.

Præterea, ut diſcurrit S. Thom. infra quæſt. 79. art. 2. *Omnis actio cauſſatur ab aliquo quod eſt in actu, quia nihil agit niſi ſecundum quod eſt in actu: Omne autem ens in actu, reducitur in primum actum, ſcilicet in Deum qui eſt per ſuam eſſentiam actus: Unde relinquitur quod Deus eſt cauſſa omnis actionis, in quantum actio eſt.* Ex quibus verbis ſic formo rationem: Nullum agens creatum eſt purus actus in agendo, ſicut nec in eſſendo, ſed ſecundum ſe eſt in potentia ad agendum: Ergo cum nihil agat, niſi ſecundum quod eſt in actu, indiget ut agat, quod a prima cauſſa, quæ eſt actus purus in agendo, ſicut in eſſendo, applicetur & reducatur in actum.

71 Minor autem, quæ aſſerit cauſſas ſecundas per concurſum ſimultaneum non poſſe applicari ad agendum, ſupra 1. §. contra Suarez multipliciter fuit demonſtrata, & poteſt adhuc magis declarari: Tum quia applicatio potentiæ eſt aliquid prioritate ſaltem naturæ operationem antecedens cum ipſa a principio ut applicato procedat: concurſus autem ſimultaneus non eſt prior natura operatione, ut patet: Tum etiam, quia concurſus ſimultaneus non diſtinguitur ab ipſa operatione cauſſæ ſecundæ, ſed in ea intime imbibitur: quis autem dicat aliquid applicari ad agendum per ipſam actionem quam elicit, v. g. ſerram ad ſcindendum, vel calamum ad ſcribendum, per ipſam ſciſſionem aut ſcriptionem? Quis etiam aſſerat, quod quando duo equi ſimul concurrunt ad movendum currum, vel duos homines ad trahendum cimbam, unus alium moveat & applicet ad trahendum? Non eſt ergo audiendus Suarez, dum ait lib. 3. de auxil. cap. 40. n. 17. quod Deum facere ut Sol illuminet, ſeu ipſum applicare ad illuminandum, nec eſt, nec eſſe poteſt aliud, quam facere Solem cum virtute illuminandi, & cum illo ſimultanee ad illuminandum concurrere: nam, ut jam oſtendimus, quando duæ cauſſæ ſimul influunt in eumdem effectum, per talem concurſum una non dicitur movere & applicare aliam ad agendum, ſed tantum eam adjuvare, ipſique aſſociari ad talem effectum ſimul cum ea producendum.

72 Dices: Sicut potentiæ hominis applicantur a voluntate, ipſique ſubordinantur in operando, per hoc præciſe quod voluntas vult eas operari, abſque eo quod aliquid a voluntate recipiant: Ita pariter ut cauſſæ ſecundæ applicentur a Deo, ipſique in agendo ſubordinentur, ſufficit actus Dei immanens, quo prius vult ac imperat cauſſas ſecundas operari, quam ipſæ operentur; neque neceſſarium eſt, quod per influxum ad extra Deus aliquid ipſis communicet prius natura quam operentur; ſubindeque quod illas phyſice præmoveat ac prædeterminet ad agendum.

Sed contra primo: Licet aliqui cenſeant voluntatem applicare alias potentias ad proprias operationes, nihil reale ipſis imprimendo, oppoſitum tamen probabilius eſt, & menti S. Thomæ conformius, ut diſp. præcedenti art. 1. concl. 3. oſtendimus.

73 Secundo. Hoc dato & non conceſſo, negatur paritas: reperitur enim ratio manifeſta diſcriminis, conſiſtens in hoc quod voluntas & potentiæ inferiores conjunguntur in eodem ſuppoſito, & in eadem anima radicantur, non vero Deus & cauſſæ ſecundæ: unde licet daretur, potentias inferiores applicari a voluntate ad ſuas operationes, per ſolam volitionem talis motionis & applicationis, quæ *uſus activus* dicitur; non ſequitur tamen cauſſas ſecundas a Deo applicari per ſolum decretum vel actum imperii, abſque phyſica illarum immutatione, & alicujus virtutis aut motionis impreſſione, ut aperte colligitur ex D. Thoma locis §. 1. adductis, quibus aſſerit Deum movendo creaturas, tangere eas contactu virtutis; omnem inclinationem naturalem & voluntariam, eſſe quamdam impreſſionem a primo movente, ſicut inclinatio ſagittæ ad locum determinatum, eſt quædam impreſſio a ſagittante; id quo Deus movet cauſſas ſecundas, eſſe ut intentionem habentem eſſe incompletum, per modum quo colores ſunt in aere, & virtus artis in inſtrumento artificis, & ſimilia, quæ ibidem fuſe expendimus, & quæ brevitatis cauſſa hic non repetimus.

Addo impoſſibile eſſe, quod duo extrema incipiant referri ad invicem, niſi fiat mutatio in aliquo illorum: Sed per hoc quod cauſſa ſecunda applicatur a Deo ad operandum, incipit dicere relationem realem dependentiæ ad Deum, & Deus reſpectum rationis ad ipſam: Ergo oportet tunc alterum extremum mutari per receptionem alicujus entitatis; unde cum talis mutatio non poſſit ſe tenere ex parte Dei, debet ſe tenere ex parte cauſſæ ſecundæ.

74 Denique Minor principalis probatur. Cum cauſſa dicatur formaliter talis a cauſſalitate, ut cauſſa ſecunda, in ratione cauſſæ formaliter, Deo ſubordinetur, debet illi ſubordinari, atque immediate ab eo dependere, in ſua cauſſalitate, ut cauſſalitas eſt: Atqui ſecluſa præmotione phyſica, cauſſa ſecunda non dependet immediate a Deo in ſua cauſſalitate, ut cauſſalitas eſt: Ergo nec illi ſubordinatur in ratione cauſſæ. Major patet, Minor probatur. Cauſſalitas cauſſæ efficientis eſt actio, prout formaliter egreditur, & emanat ab agente, ut docent Philoſophi 2. Phyſicorum: Sed actio ſub illa formalitate emanationis & egreſſus ab agente, non cauſſatur a Deo, niſi cauſſa ſecunda ab illo præmoveatur ad agendum: Ergo ſecluſa præmotione, cauſſa ſecunda non dependet immediate a Deo in ſua cauſſalitate ut cauſſalitas eſt. Minor probatur: Non alia ratione poteſt dici quod aliqua cauſſa cauſſet actionem alterius, prout eſt ab ipſa, niſi quatenus eam impellit & applicat ad agendum; unde quia unus equus non applicat alium ad trahendum currum, ſed tantum ſimul cum eo concurrit, poteſt quidem dici cauſſa tractionis abſolute, non tamen tractionis, prout eſt ab alio equo: Ergo ſi Deus ſimultanee tantum cum cauſſis ſecundis concurrat, & eas ad agendum non applicet, ac præmoveat, erit quidem cauſſa actionis illarum materialiter & in eſſe entis conſideratæ, non tamen formaliter ſub ratione actionis, & quatenus egreditur & emanat ab ipſis cauſſis ſecundis. Unde egregie ait Cajetanus, quod ſi Deus non moveret Solem ad illuminandum, non eſſet cauſſa illuminationis Solis, quamvis poſſet dici cauſſa illuminationis quæ eſſet a Sole.

Addit Gibiuſus libro de libert. Dei & creaturarum c. 19. quod ſi nullus alius eſt influxus Dei, niſi ſimultaneus, Deus dabit quidem eſſe effectibus, ſed non dabit effectus cauſſis: quia non faciet ut cauſſæ ſecundæ faciant, & quod ipſæ ut ita dicam, parturiant, & extra ſe mittant ſuas operationes & effectus, ſed dumtaxat operationes & effectus, ex ipſarum viſceribus prodeuntes ſuſcipiet, & fovebit.

75 Dices cum Recentioribus: Etſi una actio poſſit eſſe a duplici cauſſa, attamen prout eſt ab una, non poteſt eſſe ab alia: Ergo licet Deus ſimul cum creatura efficiat actionem, & effectum ejus; actio tamen cauſſæ ſecundæ, ſub ea ratione qua eſt a cauſſa ſecunda, non poteſt eſſe a Deo.

76 Sed præterquam quod hæc reſponſio non ſolvit argumentum propoſitum, cum illud in eo fundetur, quod cauſſa ſecunda debet immediate dependere a Deo in ſua cauſſalitate, ut cauſſalitas eſt; quæ non eſt aliud quam ipſa actio, prout formaliter egreditur ab agente, & prodit e viſceribus ejus, facile adhuc poteſt confutari. Cum enim concurſus Dei ſit perfectiſſimus & univerſaliſſimus, ac per ſe primo attingat rationem entis creati & participati, quæ in omnibus differentiis, modis, & formalitatibus rerum creatarum intime imbibitur; ejus cauſſalitas ſe extendit non ſolum ad ſubſtantiam & entitatem rerum creatarum, ſed etiam ad omnes rationes & modos, dicentes perfectionem, & bonitatem ordinabilem ad Deum tamquam in ultimum finem: Atqui dependentia illa actionis a cauſſa agente, ſeu ille egreſſus, effluxus, & emanatio actionis a cauſſa ſecunda, vel, ut alii loquuntur, exercitium illud potentiæ operativæ, non eſt purum ens rationis, ſed aliquid verum & reale in rerum natura exiſtens, ut patet; nam (ut ſupra dicebamus) in tali dependentia & egreſſu actionis ab agente, ſeu in tali exercitio potentiæ, conſiſtit cauſſæ efficientis cauſſalitas, quæ eſt aliquid reale & poſitivum in rerum natura exercitum: Ergo Deus

per

per ſuum concurſum debet cauſſare actionem cauſſæ ſecundæ, ſub ea ratione qua ab ipſa dependet & cauſſatur, ſubindeque eam præmovere & applicare ad agendum.

77 Confirmatur: In actionibus vitalibus, vitalitas actionum immanentium eſt aliqua realis perfectio, ac proinde debet eſſe actu & immediate a Deo. Ex quo ſic formatur argumentum: Actio vitalis, in quantum hujuſmodi, eſt actu & immediate a Deo tamquam a prima cauſſa: Sed eadem actio, in quantum vitalis, eſt a cauſſa ſecunda: Ergo quod eſt a cauſſa ſecunda, eſt a Deo tamquam a cauſſa prima, etiam ſecundum eam rationem ſecundum quam eſt a cauſſa ſecunda. Major patet, Minor probatur: Quia vitalitas actionis creatæ conſiſtit in dependentia a principio intrinſeco creato, & connexione neceſſaria cum ipſo.

78 Ex quo habes, quod licet quando cauſſæ concurrentes ad eamdem actionem ſunt ejuſdem ordinis, non poſſit una cauſſare actionem alterius, prout eſt ab illa, bene tamen quando una eſt ſuperioris ordinis, continet omnem perfectionem inferioris, præſertim ſi ejus cauſſalitas ſit univerſaliſſima, & ad omnes rationes & modos entis ſe extendat ut contingit in propoſito.

§. VIII.

Ratio ſpecialis pro cauſſis liberis, ſumpta ex indifferentia voluntatis.

79 HAnc rationem tangit D. Thom. hic q. 9. art. 4. ubi ſic diſcurrit: Omne quod quandoque eſt in actu, quandoque in potentia, indiget moveri, determinari, & conſtitui in actu ab aliquo movente, quod ſit ſemper in actu & nunquam in potentia; Sed voluntas humana eſt quandoque in actu, quandoque in potentia; incipit enim aliquando velle aliquid, quod antea non volebat: Ergo ad hoc ut actu velit, indiget moveri ab aliquo movente, quod ſit ſemper in actu & nunquam in potentia, quod, ut conſtat, non poteſt eſſe niſi Deus.

Eamdem rationem ſub aliis terminis proponit 2. Phyſic. lect. 8. ubi ait: *Sicut potentia motiva, quæ eſt ad utrumlibet, non exit in actum, niſi per potentiam appetitivam determinetur ad unum, ita nihil quod eſt ad utrumlibet exit in actum, niſi per aliquod determinetur ad unum; quia id quod eſt ad utrumlibet, eſt ſicut ens in potentia, potentia autem non eſt principium agendi, ſed ſolum actus: unde ex eo quod eſt ad utrumlibet, nihil ſequitur, niſi per aliquid aliud quod determinat ad unum.* Et 3. contra Gentes c. 2. *Quod indifferenter ſe habet ad multa, non magis unum operatur quam aliud; unde a contingente ad utrumque non ſequitur aliquis effectus, niſi per aliquid per quod ad unum determinetur.*

81 Ex quo poſſumus ſecundum formare argumentum. A principio indifferenti & indeterminato non ſequitur actio determinata, niſi prius determinetur ab alio quod ſit in actu: Tum quia indifferens & determinatum inter ſe opponuntur, & ſe habent ſicut frigidum & calidum; adeoque ſicut a frigido, ut tali, non poteſt calor procedere; ita nec ab indifferenti, ut indifferens eſt, actus determinatus exire: Tum etiam, quia id quod eſt ad utrumlibet, eſt ſicut ens in potentia; ens autem prout in potentia, non eſt principium agendi, ſed ſolum prout eſt in actu, ut docet D. Thomas loco citato, & 1. 2. q. 79. art. 2. ubi ait: *Omnis actio cauſſatur ab aliquo quod eſt in actu, quia nihil agit niſi ſecundum quod eſt in actu*: Atqui (ſubſumo) voluntas creata ex ſe eſt principium indeterminatum & indifferens ad utrumlibet: Ergo nuſquam exibit in actum determinatum, niſi prius determinetur ab eo qui eſt ſemper in actu reſpectu totius objecti, id eſt a Deo.

82 Reſpondet Suarez lib. 3. de auxiliis c. 42. & 43. quod voluntas noſtra, quamvis ſit indifferens & in potentia ad ſuos actus, tamen propter eminentiam ſuæ virtutis & propter ſuam libertatem, ac perfectum dominium quod habet in ſuos actus, eſt virtualiter in actu, ac proinde non indiget determinari & reduci in actum ab aliquo agente extrinſeco, ſed poteſt ſeipſam determinare, & in actum reducere.

83 Sed contra: Quamvis voluntas ratione ſuæ libertatis habeat dominium in ſuos actus, illud tamen non eſt ſupremum & abſolutum, ſed dependens a ſupremo & univerſaliſſimo Dei dominio, eique ſubordinatum: Ergo licet poſſit in ſuo ordine, & ut ſecundum liberum ac ſecundum movens & determinans, ſeipſam movere, determinare, & in actum reducere, id tamen non poteſt præſtare, niſi cum ſubordinatione ad primum liberum, primumque movens & determinans, ac proinde niſi dependenter ab ejus motione & determinatione. Sicut quia vaſſallus vel feudatarius non habet ſupremum dominium in fundum; non poteſt de illo diſponere, niſi cum ſubordinatione & dependentia a Rege, vel Domino cui ſubditur. Unde præclare D. Thom. in hac parte q. 109. art. 2. ad 1. *Homo eſt dominus ſuorum actuum volendi & non volendi propter deliberationem rationis, quæ poteſt flecti ad unam partem, vel ad aliam; ſed quod deliberet vel non deliberet, etſi hujuſmodi etiam ſit dominus, oportet quod hoc ſit per deliberationem præcedentem: & cum hoc non procedat in infinitum, oportet quod finaliter deveniatur ad hoc quod liberum hominis arbitrium moveatur ab aliquo exteriori principio, quod eſt ſupra mentem humanam, ſcilicet a Deo.*

Confirmatur: Idem S. Doctor 1. p. q. 18. art. 3. ad 5. ait: *Cauſſa quæ eſt ex ſe contingens, oportet quod determinetur ab aliquo exteriori ad effectum; ſed voluntas divina, quæ ex ſe neceſſitatem habet, determinat ſeipſam ad volitum, ad quod habet habitudinem non neceſſariam.*

84 Quibus verbis hoc inter voluntatem divinam & creatam diſcrimen conſtituit, quod voluntas divina, quia eſt primum liberum, & primum determinans ſimpliciter, determinat ſeipſam per ſe primo, & independenter a quocumque extrinſeco determinante; voluntas vero creata, quia non eſt primum liberum ſimpliciter, nec prima cauſſa ſuarum electionum, non ſe determinat niſi ſecundario, ac dependenter a motione & determinatione voluntatis divinæ. Unde in 2. diſt. 25. q. 1. art. 2. ad 3. ſic dicit: *Determinatio actionis & finis in poteſtate liberi arbitrii conſtituitur, licet non ita ſicut primo agenti*: Ergo voluntas creata, ob eminentiam ſuæ virtutis, & dominium in ſuos actus liberos, non habet quod poſſit indipendenter a motione & determinatione Dei, ſeipſam movere & determinare: immo potius, cum ejus libertas ſit potentialis, & Deo ſubordinata, indiget ab illo moveri, determinari, ac in actum reduci.

85 Reſpondet ſecundo Petrus a S. Joſeph in opuſculo ſupra cit. diſp. 3. ſect. 6. Deum movere & determinare voluntatem, motione quadam & determinatione generali, in quantum ſcilicet illam applicat ad primam intentionem finis, & ad volitionem boni in communi, ex qua poſtea per conſilium & deliberationem ſeipſam movet & determinat ad electionem mediorum, ſeu volitionem bonorum particularium.

Sed contra primo: Voluntas volitione illa boni in communi ad ſummum conſtituitur in actu primo ex parte ſui, ad tendendum per electionem in bona particularia: Ergo præter hanc motionem generalem, requiritur adhuc alia ſpecialis qua ad eligenda media determinetur: Probatur Conſequentia: quia ut docet D. Thomas locis ſupra §. 1. cit. cauſſa ſecunda conſtituta in actu primo, indiget adhuc motione & applicatione Dei, ut exeat in actum ſecundum.

86 Contra ſecundo: A principio indifferenti, ut indifferens eſt, non poteſt exire actus determinatus, niſi prius determinetur ab alio, inquit idem S. Doctor locis ſupra relatis: Sed poſita prima intentione finis, & volitione boni in communi, voluntas adhuc manet indifferens ad electionem hujus vel alterius medii, ſeu ad volitionem hujus vel illius boni particularis: Ergo adhuc eget a Deo determinari.

87 Contra tertio: Idem Angelicus Doctor docet voluntatem creatam ita moveri & applicari a Deo, ut tamen ſeipſam moveat & applicet: unde infra q. 111. art. 2. dividit gratiam in operantem & cooperantem, & ait quod „ in illo effectu in quo mens noſtra eſt mota & non movens, ſolus autem Deus movens, operatio Deo attribuitur, & ſecundum hoc dicitur gratia operans. In illo autem effectu in quo mens noſtra & movet & movetur, operatio non ſolum attribuitur Deo, ſed etiam animæ, & ſecundum hoc dicitur gratia cooperans." De quo in Tractatu de gratia. Sed in prima volitione finis, & aliis actibus indeliberatis, voluntas non ſe movet & applicat, ſed movetur ſolum & applicatur a Deo, ut docet idem S. Doctor hic q. 9. art. 4. & patet ex dictis diſp. præcedenti art. 2. Ergo ex D. Thom. Deus non ſolum movet, applicat & determinat voluntatem ad primam volitionem finis, & ad alios actus indeliberatos & neceſſarios, ſed etiam ad electionem mediorum, & ad ejus actus deliberatos ſed liberos. Unde q. 6. de malo art. unico, initio articuli ait: „ Homo ad eligendum movetur quodam interiori inſtinctu, ſcilicet ab ipſo Deo, & immobiliter, non tamen repugnat libertati," ut poſtea explicat in reſp. ad 3. Item in reſp. ad 17. „ Voluntas (inquit) quando de novo incipit eligere, tranſmutatur a ſua priori diſpoſitione, quantum ad hoc quod prius erat eligens in potentia, & poſtea fit eligens actu. Et hæc quidem tranſmutatio eſt ab aliquo movente, in quantum ipſa voluntas movet ſeipſam ad agendum, & in quantum etiam movetur ab aliquo exteriori agente, ſcilicet Deo, non tamen ex neceſſitate movetur, ut dictum eſt." Denique 3. contra Gentes c. 91. ſic diſcurrit: „ Oportet omne multiforme, & mutabile & deficere potens, reduci ſicut in principium in aliquod uniforme, & immutabile, & deficere non valens. Omnia autem quæ in nobis ſunt, inveniuntur eſſe multiplicia, variabilia & defectibilia: patet enim quod electiones noſtræ multiplicitatem habent, cum in diverſis, & a diverſis diverſa eligantur: mutabiles etiam ſunt, tum propter animi levitatem, qui non eſt firmatus in fine ultimo; tum etiam propter mutationem rerum quæ nos extra circumſtant: Quod autem defectibiles ſint, hominum peccata teſtantur: divina autem voluntas uniformis, immutabilis, & indeficiens eſt ... Oportet ergo omnium voluntatum & electionum motus in divinam voluntatem reduci; non autem in aliquam aliam cauſſam, quia ſolus Deus noſtrarum voluntatum & electionum cauſſa eſt."

88 Tertio alii Recentiores reſpondent, voluntatem ab objecto determinari quantum ad ſpeciem actus, a Deo autem quantum ad individuum. Ita Suarez diſp.5. Metaph. ſect. ultima citans Fonſecam, Toletum, Conimbricenſes, & alios.

Sed contra; Licet intellectus, mediante objecto propoſito, extrinſece & objective poſſit determinare voluntatem ad ſpeciem actus, hæc tamen determinatio non ſufficit, ut poſſit in actum determinatum exire: Tum quia cum voluntas ſit intrinſece indeterminata & in potentia, ut talis indeterminatio & potentialitas tollatur, debet active determinari, & actuari per aliquid intrinſecum, ſcilicet per divinam motionem in ea receptam, prius ſaltem natura quam operetur: Tum etiam, quia ut actu operetur, debet eſſe determinata non ſolum quantum ad ſpecificationem, ſed etiam quantum ad exercitium actus: Atqui nullum objectum creatum, immo nec ipſum bonum univerſale, quod eſt Deus, quantumvis congrue propoſitum voluntati homini dum eſt in via, poteſt eam efficaciter movere & determinare, quantum ad exercitium actus, ut docet D. Thom. hic q. 10. art. 2. Ergo non ſufficit determinatio extrinſeca, ſe tenens ex parte objecti.

Deinde, ſi Deus determinet voluntatem ad eliciendam hanc numero operationem potius quam aliam, ut docet Suarez: ſequitur Deum tollere libertatem, & eſſe cauſſam peccati, quæ ſunt duo abſurda & inconvenientia, quæ paſſim nobis objiciunt Adverſarii. Probatur ſequela quoad utramque partem. Et primo quod ſequatur libertatis deſtructio, ſic oſtenditur. Libertas voluntatis eſt duplex; una ſpecificationis, altera exercitii: prima dicit poteſtatem eligendi actum hujus vel illius ſpeciei; ſecunda verſatur circa actum in individuo, & prout hic & nunc exercetur: Sicut ergo Adverſarii contendunt, quod Deus libertatem ſpecificationis tolleret, ſi voluntatem ad ſpeciem actus determinaret, quia, inquiunt, ita de ratione cauſſæ liberæ eſt ſeipſam determinare, ut repugnet eam a quocumque agente extrinſeco, etiam increato, determinari: Ita ex eodem principio, quod eſt veluti Adverſariorum Achilles, nobis licet inferre, deſtrui libertatem exercitii, ſi Deus voluntatem ad hanc numero operationem eliciendam determinet. Unde vel gladius quem in nos acuunt Adverſarii, plumbeus eſt, vel eo pariter jugulatur voluntas exercitii.

Quod etiam juxta hunc modum dicendi, Deus ſit Auctor peccati, facile ſuadetur: nam in actu peccati quantum ad individuum reperitur aliqua malitia ſpecialis, & diſtincta ab ea quæ ipſi convenit ſecundum ſuam rationem ſpecificam, puta ea quæ ſumitur ex intentione actus, vel ex circumſtantiis aggravantibus intra eamdem ſpeciem: Ergo ſi Deus determinet voluntatem creatam ad eliciendum hunc actum odii, v. g. potius quam alteram, eam determinabit ad aliquam ſpecialem malitiam & deformitatem, ſubindeque erit auctor peccati, vel ſaltem alicujus ſpecialis malitiæ in eo incluſæ. Hanc rationem latius proſecuti ſumus in Tractatu de voluntate Dei. Unde eam hic ſub brevitate tranſcurrimus, ut ad alia progrediatur.

§. IX.

Alia ratio deſumpta ex dominio Dei in noſtras voluntates.

HAnc rationem breviter ac ſtrictim attigimus, impugnando ſcientiam mediam, & explicando concordiam libertatis cum decreto prædeterminante; ſed fuſius modo expendenda eſt, & magis urgenda.

89 Sic ergo eam propono: Prædeterminare voluntatem eſt eam applicare ad agendum, ſeu ad actum determinatum eliciendum. Sed Deus applicat voluntatem ad agendum: Ergo & ipſam prædeterminat. Major patet ex ſupra dictis: oſtendimus enim Deum per concurſum dumtaxat ſimultaneum, non poſſe applicare cauſſas ſecundas ad agendum. Minor vero ſuadetur: Deus habet perfectum dominium in noſtram voluntatem, ſicut & in alias creaturas, juxta illud Eſther 13. *Dominum univerſorum tu es.* Ergo eam applicat ad agendum. Antecedens eſt certum, cum dominium Dei fundetur in creatione & conſervatione, & voluntas non minus indigeat a Deo creari & conſervari, quam aliæ res univerſi. Conſequentia vero ſic oſtenditur. Uſus rei eſt proprius actus dominii, quod idcirco definitur facultas utendi re in omnes uſus a lege permiſſos: *Uſus autem alicujus rei, nihil aliud eſt, quam applicatio illius rei ad operationem*, inquit S. Thom. infra q. 16. art. 1. Ergo ſi Deus perfectum habet dominium in noſtras voluntates, eas ad agendum applicat.

90 Confirmatur: Ideo voluntas noſtra applicat potentias inferiores ad ſuos actus, quia eſt illarum domina & regina, ut docet S. Thom. hic q. 9. art. 1. Sed Deus perfectius habet dominium in noſtram voluntatem, quam ipſa in potentias inferiores: Ergo a fortiori debet voluntatem ad agendum applicare.

91 Reſpondet Adverſarii, Deum moraliter applicare voluntatem, ipſam invitando, & excitando ad volendum, & operandum, non vero phyſice eam præmovendo: ſicut, inquiunt, ipſa voluntas non phyſice, ſed moraliter movet & applicat potentias inferiores, ratione ſympathiæ & colligationis potentiarum in eadem anima.

Sed contra primo: Falſum eſt voluntatem non movere 92
& applicare phyſice potentias inferiores, ut diſput. præcedenti art. 1. oſtendimus, & aperte colligitur ex D. Thoma 1. part. quæſt. 82. art. 4. ubi ait: *Voluntas movet intellectum & alias potentias, ſicut alterans movet alteratum, & impellens movet impulſum*; quod totum ad motionem phyſicam pertinet.

Contra ſecundo: Eſto voluntas moraliter tantum mo- 93
veat & applicet potentias inferiores ad ſuas operationes, ex hoc non recte colligitur Deum moraliter dumtaxat movere & applicare voluntatem ad agendum: Tum quia Deus & voluntas creata non conjunguntur in eodem ſuppoſito, nec radicantur in eadem anima, ſicut voluntas & potentiæ inferiores; unde Deus non poteſt per nudam & ſolam ſympathiam, & abſque impreſſione alicujus virtutis aut motionis, applicare voluntatem ad agendum; ſicut juxta aliquorum ſententiam, voluntas ratione ſolius ſympathiæ & colligationis, ſeu radicationis in eadem anima applicat potentias inferiores, abſque eo quod aliquid reale illis imprimat, & phyſice eas immutet. Tum etiam, quia cum Deus perfectius habeat dominium in noſtram voluntatem, quam voluntas in potentias inferiores, & proprius actus dominii ſit uſus & applicatio rei, Deus nobiliori & altiori modo, atque adeo phyſice, & non ſolum moraliter, eam movere & applicare debet.

Tertio: Ex D. Thoma q. 22. de verit. art. 8. *Sicut vo-* 94
luntas poteſt immutare actum ſuum in alium, ita & multo amplius Deus: Sed voluntas non ſolum moraliter, ſed etiam phyſice ſeipſam applicat ad agendum, ac movet de uno actu in alium, abſque violentia & læſione libertatis: Ergo multo magis Deus id poteſt. Unde idem S. Doctor ex illo Proverb. 21. *Cor Regis in manu Domini, quocumque voluerit, vertet illud*, probat 3. contra gent. cap. 88. ſolum Deum *poſſe movere voluntatem per modum agentis*, id eſt vere efficienter, ut diſtinguitur contra motionem moralem, ſicut colligitur ex quarta ratione, ubi explicans quid ſit moveri per modum agentis, ait: *Dico autem moveri ab extrinſeco principio quod moveat per modum agentis, & non per modum finis.* Quare D. Proſper in carmine de ingratis, divinæ gratiæ efficacitatem declarans, docet illam non ſolis conſiliis & ſuaſionibus movere, ſed intus immutare ac reformare mentem hominis.

Non hac conſilio tantum, hortatuque benigno,
Suadens atque docens, quaſi normam legis haberet
Gratia, ſed mutans intus mentem, atque reformans,
Vaſque novum ex fracto fingens, virtute creandi.

Item D. Bernardus ſupra citatus ait, quod *Deus voluntatem applicat operi, & opus applicat voluntati.* Quibus verbis utramque motionem aperte declarat, phyſicam ſcilicet, cum dixit quod *voluntatem applicat operi*; & moralem, cum ſubdit, *& opus applicat voluntati*, id eſt, convenientiam & bonitatem objecti ſeu operis ei oſtendit, quod ad motionem moralem pertinet.

Quarto: Si Deus moraliter tantum poſſet movere & ap- 95
plicare voluntatem, eamque conſiliis ſolum ac ſuaſionibus excitare, haberet in eam dominium dumtaxat politicum & civile, non autem regale & monarchicum; quod videtur abſurdum, quia juxta Auguſtinum, Deus habet cordium inclinandorum omnipotentiſſimam poteſtatem, magiſque in ſua poteſtate voluntatis hominum, quam ipſi homines, eique volenti ſalvum facere, nullum humanum reſiſtit arbitrium. Item Scriptura Prov. 21. ait: *Sicut diviſiones aquarum, ita cor Regis in manu Domini, quocumque voluerit vertet illud.* Ubi divinæ voluntati aperte tribuitur vis ad inclinandum & trahendum cor humanum, quocumque voluerit, idque eadem facilitate & ſuavitate, qua rivi aquarum humana opera in diverſas partes abſque ulla violentia feruntur, ut egregie declarat Cajetanus ibidem his verbis: „ Efficaciam ſimul & facilitatem divinæ operationis ad inclinandum cor hominis, quocumque Deo placuerit, deſcribit Salomon inſtar dividentis aquam in multos rivos. Facillima eſt enim diviſio aquæ in multos rivos, eo quod aqua non reſiſtat diviſioni. Quemadmodum itaque operatio hominis facillimæ eſt efficaciæ ad dividendum aquam in multos rivulos, nec opus eſt laborare ad hujuſmodi diviſionem, quamvis laborare oporteat ad faciendos alveos per quos aqua deducatur; ita facillima efficacia Deus movet cor, & inclinat illud quocumque voluerit, &c." Et notandum ibi ſpecialiter fieri mentionem de corde Regis, eo quod hoc maxime ſit liberum, & alterius poteſtati minus ſubjectum: unde ſi illud Deus abſque ulla difficultate & reſiſtentia vertit & inclinat quocumque voluerit, multo magis omnia alia corda huc illucque ſecundum quod voluerit vertet, & ſumma erit primi cordis ſupra ſecunda corda poteſtas, ac perfectiſſimum Dei in noſtras voluntates dominium, ſubindeque ſuprema & abſoluta poteſtas movendi & applicandi voluntatem ad quodcumque voluerit, ſalva & illæſa ipſius libertate: *Quis enim* (inquit Auguſtinus in Enchirid. cap. 98.) *tam impie deſipiat, ut dicat Deum malas hominum voluntates, quas voluerit, quando voluerit, ubi voluerit, in bonum non poſſe convertere?*

96 Ex his intelliges Catholicos & Hæreticos dominium omnino diverſum Deo in humana corda tribuere. Pelagius enim motionem ſolum moralem, ac proinde dominium tantum politicum, in Deo agnovit; Calvinus e contra motionem pure phyſicam, & neceſſitatem, ac tollentem potentiam ad oppoſitum, ſubindeque violentum ac tyrannicum dominium Deo attribuit: Catholici vero (præſertim D. Auguſtini & S. Thomæ diſcipuli) qui utramque motionem (phyſicam ſcilicet & moralem) in Deo agnoſcunt, dominium regale & monarchicum ei tribuunt, docentque ipſum attingere a fine uſque ad finem fortiter, ac diſponere omnia ſuaviter.

§. X.

Rationes Theologicæ ex ſufficientia & efficacitate gratiæ deſumptæ.

97 REcte ait D. Proſper, vel Auctor Epiſtolæ ad Demetriadem, cap. 7. *Gratia Dei, niſi tota ſuſcipitur, tota repellitur: ſicut enim alienus eſt a numero Fidelium, & a ſorte Sanctorum, qui in aliquo a Catholica veritate diſſentit: ita extra gratiam efficitur, qui aliquid de ejus plenitudine diffitetur.* Plenitudo porro iſta, pro præſenti humanæ infirmitatis ſtatu, binas includit prærogativas; una quarum in gratiæ ſufficientia, altera in ejus energia ſeu efficacitate conſiſtit. Quiſquis proinde, ſive de ſufficientia, ſive de efficacitate Chriſtianæ gratiæ aliquid diffitetur, extra gratiam penitus eſſe convincitur: quia ut ex Proſpero jam audivimus: *Hæc tota repellitur, niſi tota ſuſcipitur.* Si ergo probemus, ſublata phyſica præmotione, neque ſufficientem, neque efficacem gratiam ſtare poſſe, a fortiori oſtendimus, ea remota, totam Dei gratiam repelli, ejuſque impugnatores (ut Proſperi verbis utar) *totaliter extra gratiam eſſe.*

98 Prima ratio, quæ de gratia ſufficienti procedit, poteſt ſic proponi. Ut voluntas habeat auxilium ſufficiens ad operandum, & ad eliciendos actus ſupernaturales caritatis vel contritionis, debet prius ſaltem natura quam operetur, eſſe phyſice potens ad illos eliciendos: At ſecluſa phyſica prædeterminatione, virtutem aliquam realem & phyſicam ordinis ſupernaturalis imprimente, voluntas non poteſt prius natura quam operetur, eſſe phyſice potens ad actus ſupernaturales eliciendos: Ergo illa ſublata non poſſunt dari auxilia ſufficientia. Major patet: voluntas enim non ſolum moraliter, ſed etiam phyſice influit in actus ſupernaturales; & actus primus, prioritate ſaltem naturæ, actum ſecundum ſeu operationem præcedit: Ergo ut voluntas habeat auxilium ſufficiens ad actus ſupernaturales eliciendos, debet prius natura quam operetur, eſſe phyſice potens ad agendum. Minor autem, in qua eſt difficultas, ſic oſtenditur. Sublata phyſica prædeterminatione, ſolum reſtat motio moralis, ſeu gratia moraliter excitans, & concurſus ſimultaneus ordinis ſupernaturalis, qui gratia coefficientiæ a quibuſdam appellatur: ſupponimus enim actus illos caritatis & contritionis juſtificationem præcedere, & elici a peccatore habitibus ſupernaturalibus gratiæ & caritatis deſtituto: Sed nec motio moralis, nec concurſus ſimultaneus, poſſunt reddere voluntatem phyſice potentem prius natura quam operetur: Ergo ſublata phyſica prædeterminatione, voluntas non poteſt eſſe prius natura quam operetur, phyſice potens ad actus ſupernaturales eliciendos. Major conſtat, Minor quoad utramque partem ſuadetur. In primis enim motio moralis, cum non immutet phyſice voluntatem, & nullam virtutem ei imprimat, ſed extrinſece tantum objective, per oſtenſionem bonitatis & convenientiæ quæ eſt in objecto, eam alliciat, ut ſupra declaravimus; non poteſt reddere voluntatem peccatoris phyſice potentem ad eliciendos actus ſupernaturales caritatis & contritionis, quod enim eſt de ſe impotens, non poteſt reddi phyſice potens, niſi phyſice mutetur, ſeu virtutem aliquam phyſicam recipiat, quam antea non habeat: Similiter etiam concurſus ſimultaneus, cum non ſe teneat ex parte actus primi, ſed ſecundi; nec operationem cauſſæ ſecundæ prioritate naturæ antecedat; nec in ipſam cauſſam, ſed tantum in ejus effectum influat; non poteſt elevare voluntatem ad actus ſupernaturales eliciendos, nec ipſam reddere phyſice potentem ad agendum, prius natura quam operetur: Ergo nec motio moralis, nec concurſus ſimultaneus, poſſunt reddere voluntatem phyſice potentem in actu primo ad actus ſupernaturales caritatis & contritionis, nec ei auxilium ſufficiens ad operandum tribuere: unde vel debet admitti præmotio phyſica, vel tollenda ſunt auxilia ſufficientia.

99 Mirum eſt quantum hoc argumentum Adverſariorum ingenia torqueat, & in quam varios dicendi modos eos abire compellat. In primis aliqui dicunt, voluntatem peccatoris, habitibus ſupernaturalibus gratiæ & caritatis deſtitutam, elevari & reddi potentem ad actus ſupernaturales caritatis & contritionis eliciendos, per motus quoſdam ſubitaneos & indeliberatos quos Deus in nobis ſine nobis operatur. Alii exiſtimant eam elevari, & fieri potentem per ſpecialem Dei aſſiſtentiam: Alii per imperium Dei practicum: Alii denique per concurſum Dei ſimultaneum, non ut exercitum, quia ut talis ſe tenet ex parte actus ſecundi, ſed ut oblatum, ſeu ut loquitur Suarez, quatenus Deus eſt paratus illum dare.

Hæc tamen omnia vim argumenti propoſiti non infrin- 100
gunt, ſed potius roborant. Nam primo inquiro ab Adverſariis, an actus illi indeliberati, in quibus gratiam excitantem & ſufficientem conſtituunt, ſint naturales vel ſupernaturales? Si ſint naturales, non poſſunt reddere voluntatem potentem ad eliciendos actus ſupernaturales caritatis, & contritionis, nec habere rationem gratiæ ſufficientis, cum illa ſit intrinſece ſupernaturalis. Si vero dicatur, quod ſint ſupernaturales, redit difficultas argumenti propoſiti, cum enim voluntas ſit potentia pure naturalis, non poteſt de ſe eſſe phyſice potens, prius natura quam operetur, ad eos eliciendos; unde ut fiat phyſice potens, vel debet mutari per alium actum indeliberatum; (de quo idem quæram ac de priori, & ſic erit proceſſus in infinitum) vel admittenda eſt motio aliqua phyſica & ſupernaturalis, quæ voluntatem elevet, ac reddat phyſice potentem prius natura quam operetur, ſubindeque admitti debet præmotio phyſica.

Secundo: Actus illi indeliberati (eſto ſint ſupernatu- 101
rales) ſunt tamen minus perfecti, ac diverſæ ſpeciei ab illis actibus perfecte ſupernaturalibus, ad quos eliciendos voluntas excitatur: ſolet enim Deus viva quadam mortis repræſentatione, aut timore gehennæ excitare & movere voluntatem peccatoris ad actum contritionis, aut dilectionis Dei ſuper omnia; qui eſt multo nobilior & præſtantior, ac diverſæ ſpeciei ab actu timoris: Ergo tales actus indeliberati non poſſunt reddere voluntatem phyſice & complete potentem ad eliciendos actus contritionis & caritatis. Conſequentia patet: quia tota perfectio actus ſecundi, debet virtualiter, aut eminenter præcontineri in actu primo, ſubindeque iſte debet alium ſuperare, vel ſaltem adæquare in perfectione. Unde ſicut ſurculus caſtaneæ, v. g. non poteſt reddere arborem ſylveſtrem, cui inſeritur potentem ad producenda poma, vel pyra, quæ ſunt fructus nobiliores, & diverſæ ſpeciei a caſtaneis; ita videtur impoſſibile quod actus timoris reddat voluntatem phyſice potentem ad eliciendum actum caritatis, ſed ad hoc neceſſario requiritur vis quædam ſupernaturalis, voluntati impreſſa, prius ſaltem natura quam operetur virtualiter continens perfectionem quæ reperitur in actu caritatis.

Tertio: Vel ex ſpeciali Dei aſſiſtentia, imperio, aut 102
oblatione concurſus ſimultanei, derivatur in voluntatem aliqua virtus intrinſeca, vel nulla ei ſuperadditur? Si primum dicatur, habemus intentum, nam talis virtus ſuperaddita, cum ſit prior natura ipſa operatione voluntatis, & non ſit permanens, ſed tranſiens ac fluens, erit ipſa præmotio phyſica. Si ſecundum affirmetur, ſequitur quod ex tali aſſiſtentia, imperio, & oblatione concurſus, voluntas non poſſit fieri intrinſece potens ad eliciendos actus caritatis & contritionis: quia impoſſibile eſt id quod eſt de ſe impotens & improportionatum ad producendum aliquem effectum, vel ad eliciendam aliquam operationem, reddi phyſice potens & proportionatum ad illam, niſi in ſe recipiat aliquam formam, vel virtutem quam antea non habebat, cauſſam enim eſſe phyſice potentem, non eſt aliqua denominatio extrinſeca, ſed intrinſeca, a virtute aliqua & principio interno petita, unde communiter dicitur: *Idem manens idem ſemper facit idem.*

Confirmatur: Illud quo voluntas de impotente fit pro- 103
xime & complete potens ad eliciendam aliquam operationem debet eſſe forma operativa; quia ejus effectus formalis eſt conſtituere ſubjectum in actu primo, & proxime operativum: Sed Deus non poteſt habere rationem formæ & actus primi (ſaltem in eſſe entitativo) reſpectu creaturæ, ut docent communiter Theologi 1. p. qu. 12. art. 5. ubi hac ratione probant Deum non poſſe immediate per ſeipſum ſupplere lumen gloriæ in intellectu creato, licet poſſit gerere vices ſpeciei impreſſæ & formæ intelligibilis: Ergo Deus non poteſt per ſolam ſpecialem aſſiſtentiam, imperium, aut oblationem concurſus ſimultanei reddere voluntatem creatam proxime potentem ad eliciendos actus ſupernaturales. Videantur quæ diximus in tractatu de viſione beata diſput. 2. art. 5. ubi variis argumentis oſtendimus intellectum creatum non poſſe elevari & fieri potentem ad videndum Deum per ſolam ejus aſſiſtentiam, aut concurſum ſimultaneum, ſed neceſſario requiri lumen gloriæ per modum habitus vel auxilii communicatum: nam hæ rationes idem probant de voluntate creata, reſpectu actus caritatis & contritionis; præſertim illa quam deſumpſimus ex S. Doctore 3. contra gent. cap. 53. ubi ſic diſcurrit: *Nihil poteſt ad altiorem operationem elevari, niſi per hoc quod ejus virtus fortificatur. Contingit autem dupliciter alicujus virtutem fortificari:*

uno modo per ſimplicem ipſius virtutis intenſionem, ſicut virtus activa calidi augetur per intenſionem caloris, ut poſſit efficere vehementiorem actionem in eadem ſpecie: alio modo per novæ formæ oppoſitionem; ſicut diaphani virtus augetur ad hoc ut poſſit illuminare, per hoc quod ſit lucidum actu; per formam lucis receptam in ipſo de novo, & hoc quidem virtutis augmentum requiritur ad alterius ſpeciei operationem conſequendam &c. Unde ſic poteſt argumentum formari. Quotieſcumque aliqua potentia debet elicere actus diverſæ ſpeciei, & ordinis altioris iis quos connaturaliter elicit, debet mutari per receptionem novæ formæ, quæ ſit etiam diverſæ ſpeciei, & ordinis altioris ea quam habet ex ſua natura: Sed actus caritatis & contritionis, qui eliciuntur a peccatore nondum juſtificato, & habitibus ſupernaturalibus gratiæ & caritatis nondum ornato, ſunt alterius ſpeciei, immo & altioris ordinis, quam ſint illi quos voluntas creata ſecundum ſua naturalia poteſt elicere; Ergo ipſa debet intrinſece mutari, per receptionem alicujus virtutis, motionis, aut qualitatis ſupernaturalis, prius ſaltem natura quam operetur, ſubindeque a Deo phyſice præmoveri.

104 Præterea: Dato quod de potentia abſoluta poſſet Deus ſe ſolo, abſque impreſſione alicujus formæ, qualitatis, aut virtutis activæ, reddere voluntatem intrinſece potentem ad eliciendos actus ſupernaturales: negari tamen non poteſt, ſuavius & connaturalius id fieri, mediante aliqua qualitate, ſeu virtute activa ſupernaturali, impreſſa voluntati prius ſaltem natura quam operetur: Unde D. Thomas 2. 2. q. 23. art. 2. docet contra Magiſtrum ſententiarum, motum dilectionis Dei non produci immediate a Spiritu Sancto mentem juſti inhabitante, ſed mediante aliqua forma, ſeu qualitate creata voluntati impreſſa: *Quia* (inquit) *nullus actus perfecte producitur ab aliqua potentia activa, niſi ſit ei connaturalis per aliquam formam, quæ ſit principium actionis:* Atqui Deo debemus ſemper id quod ſuavius eſt, & naturis rerum conformius adſcribere; nam ut dicitur Sapient. 8. *Attingit a fine uſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuaviter:* Ergo dicendum eſt, Deum elevare voluntatem peccatoris ad actus ſupernaturales caritatis & contritionis eliciendos; mediante aliqua forma aut qualitate tranſeunte illi impreſſa, prius ſaltem natura quam operetur; non vero immediate per ſeipſum, ſeu per ſpecialem ejus aſſiſtentiam, aut concurſum ſimultaneum.

Præterquam quod (ut arguit D. Thomas loco citato contra gentes ratione 3.) ſi aliqua duo fuerint non unita; & poſtmodum uniantur, oportet quod hoc fiat per mutationem utriuſque, vel alterius tantum: unde cum Deus ſimultanee concurrendo cum voluntate humana ad actus ſupernaturales, ipſi conjungatur & aſſiſtat per modum comprincipii, ſimul cum ea influentis in eamdem operationem, debet intervenire aliqua mutatio, quæ cum non poſſit ſe tenere ex parte Dei, debet ſe tenere ex parte voluntatis; quæ proinde debet aliquid reale & phyſicum de novo recipere, prius ſaltem natura quam operetur, quod eſt ipſam phyſice præmoveri.

§. XI.

Alia ratio Theologica ex efficacia ſeu efficientia gratiæ deſumpta.

105 HÆc ratio præcipua eſt & fundamentalis, poteſtque ſic breviter proponi. Deus per gratiam prævenientem vere & proprie efficit in nobis determinationem voluntatis ad bonum, v. g. ad credendum myſteriis revelatis, vel ad diligendum Deum ſuper omnia: Sed id præſtare nequit, niſi voluntatem phyſice præmoveat: Ergo datur talis præmotio. Major eſt de fide: nam de fide certum eſt, juſtificationis exordium in adultis a præveniente Dei gratia ſumendum eſſe, ſicut definit Tridentinum ſeſs. 6. c. 7. Exordium autem juſtificationis in adultis incipit a determinatione liberi arbitrii, qua infidelis v. g. ſe determinat ad credendum myſteriis ſibi revelatis: unde capite ſequenti ſubditur: *Diſponuntur autem ad ipſam juſtitiam, dum excitati divina gratia & adjuti, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes vera eſſe quæ divinitus revelata & promiſſa ſunt.* Ergo ex Tridentino Deus per gratiam prævenientem vere & proprie cauſſat in nobis determinationem liberi arbitrii ad credendum.

106 Confirmatur: Determinatio voluntatis ad credendum, vel ad diligendum Deum ſuper omnia, eſt quoddam initium fidei & bonæ voluntatis: fides enim incipit a pia motione voluntatis, determinantis & applicantis intellectum ad aſſentiendum myſteriis ei propoſitis, ut oſtendemus in tractatu de fide, diſp. 2. art. 1. Sed de fide certum eſt, nulla dari in nobis initia fidei aut bonæ voluntatis, quæ non ſint a gratia præveniente; ita enim contra Semipelagianos in pluribus Conciliis definitum eſt, & paſſim docent Auguſtinus, Proſper, Fulgentius, & alii SS. Patres. Unde Leo Papa ſerm. 8. de Epiphania: *Dicente diſcipulis Domino, ſine me nihil poteſtis facere, dubium non eſt hominem bona agentem, a Deo habere & effectum operis & initium voluntatis:* Ergo Deus per gratiam prævenientem, vere & proprie efficit in nobis determinationem voluntatis ad bonum.

107 Minor autem, quam negant Adverſarii, multipliciter ſuaderi poteſt. Primo quia motio moralis non eſt vera & propria efficientia, ſed impropria tantum & metaphorica; magiſque pertinet ad genus cauſſæ finalis, quam efficientis; movet enim ſolum objective, & exhibendo voluntati bonitatem, quæ convenientia ſua eam alliciat: unde oratores non vere & proprie efficiunt motum voluntatis audientium, quia ſolum ſuadendo movent ipſam moraliter; Diabolus etiam non eſt vere & proprie cauſſa peccati hominis, quia ſolis conſiliis, ſuaſionibus, aut propoſitione objecti delectabilis, ejus voluntatem movet ad peccandum, ut docet S. Thomas infra q. 80. art. 1. q. 3. de malo art. 3. Idem patet exemplo pueri, qui moraliter movetur & excitatur ad currendum, oſtenſione pomi vel imaginis; quis enim dicat hanc moralem excitationem eſſe vere & proprie cauſſam efficientem curſus illius? Ergo Deus per motionem moralem non vere & proprie efficit determinationem noſtræ voluntatis ad bonum, ſed debet illam phyſice præmovere, ut vere & proprie talem determinationem efficiat.

108 Secundo probatur eadem Minor ratione S. Thomæ loco ultimo citato. Cauſſa efficiens eſt illa ad quam infallibiliter ſequitur effectus: Sed ad actionem conſulentis, imperantis, aut ſuadentis, non ſequitur infallibiliter effectus, nempe conſenſus liber alterius; ſuaſio enim non cogit invicem, ut dicit Auguſt. lib. 83. quæſt. ideſt, illum efficaciter ad agendum non determinat: Ergo motio moralis non eſt vera cauſſa efficiens, ſubindeque requiritur phyſica.

109 Tertio, Quod non exiſtit, non poteſt vere & proprie agere; cauſſa enim efficiens operatur in quantum eſt actu: Sed multoties contingit quod gratia moraliter excitans non exiſtat, quando producitur conſenſus voluntatis & ejus operatio. Ergo ſaltem tunc non poteſt eſſe vera cauſſa efficiens talis conſenſus. Major patet, Minor etiam conſtat experientia. Nam ſæpe quando peccator convertitur, & incipit diligere Deum ſuper omnia, non ſentit in anima motus illos indeliberatos timoris mortis vel gehennæ v. g. in quibus Adverſarii gratiam moraliter excitantem conſtituunt.

110 Confirmatur: Principium effectivum debet eſſe, vel ſaltem poteſt eſſe ſimul cum ſuo effectu; præſertim in actionibus inſtantaneis & immanentibus, quales ſunt actus intellectus & voluntatis. Sed actus indeliberati intellectus & voluntatis, non poſſunt ſimul eſſe cum deliberatis, quando verſantur circa idem objectum (v. g. quando Deus per actum indeliberatum amoris movet hominem ad actum deliberatum perfectæ caritatis) nam deliberatum & indeliberatum opponuntur contrarie, vel contradictorie, ſubindeque ſe invicem excludunt: Ergo gratia moraliter excitans non poteſt eſſe principium effectivum actus perfectæ caritatis.

111 Denique: Motus gratiæ excitantis ſolet eſſe minus perfectus, quam actus ſupernaturalis ad quem movet; Deus enim, ut ſupra dicebamus, ſolet viva quadam mortis repræſentatione, aut timore gehennæ, excitare peccatores ad actum contritionis vel caritatis, qui eſt altioris ordinis, & diverſæ ſpeciei ab actu timoris: Sed cauſſa efficiens principalis, debet eſſe ad minus æque perfecta, ac ejus effectus, cum tota perfectio effectus virtute contineatur in cauſſa: Ergo gratia moraliter excitans, non eſt, nec eſſe poteſt vera cauſſa efficiens actus caritatis, & determinationis voluntatis ad credendum, vel diligendum Deum ſuper omnia.

112 Dices: Licet Deus per gratiam prævenientem vere & proprie ac phyſice non efficiat in nobis liberi arbitrii determinationem ad bonum, eam tamen vere, proprie, ac phyſice cauſſat per gratiam cooperationis & coefficientiæ, ſeu per concurſum ſimultaneum ordinis ſupernaturalis, quo una cum voluntate in ejus conſenſum & determinationem influit.

113 Sed contra primo: Tridentinum loco citato docet exordium noſtræ juſtificationis (ſubindeque determinationem voluntatis ad credendum vel diligendum Deum ſuper omnia, a quo juſtificatio peccatoris incipit) a Dei gratia movente & præveniente procedere: Sed gratia cooperationis & coefficientiæ, neque prævenit liberum arbitrium, ut patet; alias eſſet gratia præveniens, & non ſolum cooperans & coefficiens, neque illud movet, ut §. 1. contra Suarez multipliciter oſtenſum eſt: Ergo Deus per gratiam cooperationis & coefficientiæ non efficit in nobis liberi arbitrii determinationem ad bonum.

Deinde concurſus ſimultaneus, juxta principia Adverſariorum, eſt indifferens, ſeu indifferenti modo voluntati oblatus: Ergo tantum abeſt, quod voluntatis noſtræ determinationem vere & proprie cauſſet; quin potius eam a voluntate ſupponat vel expectet, ut determinate in noſtros actus liberos influat; ſeu ut ejus indifferentia, ſuſpenſio, & indeterminatio tollatur & reſolvatur. De quo plura diximus in tractatu de voluntate diſp. 5. impugnando decreta indifferentia.

§. XII.

Corollarium notatu dignum.

114 EX dictis intelliges Izambertum, & quoſdam alios Doctores Sorbonicos, qui gratiam ex ſe & ex natura ſua efficacem admittunt, & negant eam phyſice prædeterminare liberum arbitrium, non loqui conſequenter, ſed pugnantia ſcribere & docere.

Probatur breviter: Gratia ex ſe & ex natura ſua efficax, debet vere & proprie efficere liberi arbitrii determinationem ad bonum, v. g. ad diligendum Deum ſuper omnia, vel ad credendum myſteriis revelatis: Atqui gratia moraliter tantum movens & præveniens voluntatem, non vere & proprie efficit liberi arbitrii determinationem ad bonum, ſed improprie tantum, & metaphorice; cum motio moralis non ſit vera & propria efficientia, ſed impropria dumtaxat ac metaphorica, & magis ad genus cauſſæ finalis quam efficientis reducatur, ut paragrapho præcedenti fuſe oſtendimus: Ergo gratia moraliter tantum movens & excitans voluntatem, non poteſt eſſe de ſe & ex natura ſua efficax, ſed accidentaliter tantum, & ab eventu, ut Molina & alii Recentiores docent.

115 Confirmatur primo: Motio moralis ſe tenet ex parte objecti, & fit per oſtenſionem boni, quod convenientia ſua voluntatem allicit & invitat, unde objectiva appellatur, ut ſupra notabili primo declaravimus: Sed nulla motio ſe tenens ex parte objecti, in hoc ſtatu viæ, poteſt eſſe de ſe & ex natura ſua efficax & infallibilis: Ergo nec ulla motio pure moralis, Major patet ex ſupra dictis. Minor probatur ex D. Thoma 1. p. q. 105. art. 4. in corp. ubi ſic diſcurrit: *Non enim ſufficienter aliquid poteſt movere aliquod mobile, niſi virtus activa moventis excedat vel ſaltem adæquet virtutem paſſivam mobilis: Virtus autem paſſiva voluntatis ſe extendit ad bonum univerſale, ſicut & intellectus objectum eſt ens univerſale: quodlibet autem bonum creatum eſt quoddam particulare bonum, ſolus autem Deus eſt bonum univerſale; unde ipſe ſolus implet voluntatem, & ſufficienter eam movet ut objectum.* Quibus verbis aperte declarat, nullum bonum creatum, quantumvis congrue propoſitum voluntati, eam ex vi propria poſſe efficaciter movere & determinare ad ſui dilectionem, ſed hoc convenire ſoli bono infinito & univerſali, clare & intuitive cognito. Unde Deus, prout a nobis viatoribus obſcure & ænigmatice per fidem cognoſcitur, non poteſt in ratione objecti voluntatem efficaciter movere: quia tunc non apprehenditur ut bonum univerſale, continens in ſe omnem rationem boni, ſed interdum repræſentatur ut inferens malum pœnæ, vel prohibens bonum aliquod delectabile, ad quod inclinatur voluntas, quæ ſubinde poteſt ipſum odio proſequi, vel non diligere; atque adeo nulla motio ſe tenens ex parte objecti, in hoc ſtatu viæ, poteſt eſſe de ſe & ex natura ſua efficax & infallibilis, ſeu infallibiliter movere voluntatem.

116 Confirmatur ſecundo: Illud quod movet efficaciter voluntatem ad agendum, debet eam movere & determinare, non ſolum quantum ad ſpecificationem, ſed etiam quantum ad exercitium; cum repugnet voluntatem operari, niſi aliquem actum in particulari eliciat: Sed nullum objectum creatum, quantumvis congrue propoſitum voluntati, nec ipſe etiam Deus, ut a nobis hic in via obſcure per fidem cognoſcitur, nec bonum ut ſic, ſeu beatitudo in communi, poſſunt efficaciter & infallibiliter movere & determinare voluntatem, quantum ad exercitium actus, ſed ſolum quantum ad ſpecificationem, ut docent Theologi cum S. Thom. hic q. 9. art. 1. & patet ex dictis diſputatione præcedenti: Ergo nulla motio pure moralis & objectiva, poteſt eſſe de ſe & ex natura ſua efficax.

117 Confirmatur tertio: Motio moralis ſe habet per modum ſuaſionis: Sed nulla motio ſe habens per modum puræ ſuaſionis, poteſt eſſe per ſe & ex natura ſua efficax: Ergo nec ulla motio moralis. Major patet, Minor probatur ex D. Thoma 1. p. qu. 111. art. 2. ubi ait: *Solus Deus efficaciter poteſt movere voluntatem, Angelus autem & homo, per modum ſuadentis:* Ergo ex D. Thoma motio quæ ſe habet per modum ſuaſionis, non eſt de ſe efficax & infallibilis. Unde idem S. Doctor 3. contra Gent. cap. 92. ait, quod *actio Angeli operatur aliquid ad electionem hominis, per modum perſuadentis:* Ex quo infert poſtea, *quod cum diſpoſitio quæ eſt ex intellectus perſuaſione, neceſſitatem ad eligendum non inducat, non ſemper homo eligit id quod Angelus cuſtodiens intendit, ſemper tamen hoc homo eligit, quod Deus operatur in ejus voluntate:* Quibus verbis aperte declarat, quod Deus efficaciter & infallibiliter movet voluntatem, quia eam movet phyſice, & aliquid in ea operando: Angelus vero e contra eam efficaciter movere non poteſt, quia movet ipſam ſolum moraliter, & per modum ſuadentis; ſubindeque juxta principia D. Thomæ, nulla motio pure moralis & objectiva poteſt eſſe de ſe & ex natura ſua efficax. Quare D. Proſper in verſibus ſupra paragrapho 8. relatis, divinæ gratiæ efficacitatem expendens, ait illam non movere ſolis conſiliis & ſuaſionibus, ſed intus mentem hominis immutare ac reformare. Et D. Bernardus ibidem adductus, dicit quod illa *voluntatem applicat operi, & opus explicat voluntati.*

§. XIII.

Exponuntur teſtimonia D. Thomæ, quæ Petrus a S. Joſeph nobis objicit in opuſculo quod D. Thomæ defenſionem appellat.

118 PRiuſquam Doctoris Angelici teſtimonia proferam, quæ nonnullis, parum in ejus doctrina verſatis, aliquam poſſent ingerere difficultatem, eruditum Lectorem monendum cenſui, mirum nullo modo videri debere, ſi aliquid in S. Doctore doctrinæ toties & tam evidenter ab ipſo explicatæ & comprobatæ, apparenter contrarium reperiatur. Dum enim S. Præceptor tot & tanta volumina conſcripſerit, & toties præſentem quæſtionem pertractaverit (*adeo ad diſcernendum difficilem*, inquit Auguſtinus, *ut quando defenditur liberum arbitrium Dei gratia negari videatur; quando autem aſſeritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri*) nihil, inquam, mirum eſſe debet, ſi alicubi quicquam dixiſſe videatur, quod in favorem, ſeu potius adulationem liberi arbitrii, contra divini auxilii efficaciam & cauſſalitatem ab Adverſariis detorqueri poſſit. Unde de D. Thoma dicere licet, quod de S. Auguſtino Facundus Hermianenſis initio libri contra Morianum præclare monuit: *Quid* (inquit) *in hoc miremur?* (nempe ſi quæ D. Auguſtinus apte quodam in loco dixit, detorqueantur ad ſenſus ab ejus mente maxime alienos) *neque enim melius loqui potuit, quam Prophetæ, quam Apoſtoli, quam Evangeliſtæ, quorum verbis ſimiliter male intellectis, & incongrue adhibitis, tam multi Hæretici ſuos defendere conantur errores.* Hoc præmiſſo, breviter hic referam & exponam D. Thomæ teſtimonia, quæ Petrus a S. Joſeph in opuſculo quod D. Thomæ defenſionem appellat, nobis objicit, quæ ex Suarezio, Ruizio, aliiſque Recentioribus diligenter collegit, & redegit in ordinem. Ea ſolum prætermittam, quæ nullam difficultatis ſpeciem continent: ne in rebus inutilibus immoremur, & tædium ac moleſtiam ſtudioſo Lectori ingeramus.

119 Objicit ergo prædictus Auctor diſp. 1. ſect. 3. quatuor ex S. Doctore, quæ phyſicæ prædeterminationi videntur adverſa. In primis S. Thomas opuſc. 6. q. 38. docet hanc propoſitionem: *Deus non agit in anima, niſi per novum influxum*: falſam eſſe. Et q. 22. de verit. art. 8. aſſerit Deum interdum movere voluntatem, nihil in eam imprimendo: At hæc (inquit Adverſarius) non aſſereret, ſi exiſtimaret cauſſam ſecundam egere ſemper ad operandum prævia Dei motione in ea recepta: Ergo talem motionem non docuit.

120 Secundo. Idem S. Doctor 1. part. q. 103. art. 1. ad 3. illud diſcrimen conſtituit inter ſagittam emiſſam, & creaturam operantem, quod ſagitta recipit impulſum ipſius naturæ ſuperadditum, & ad violentiam ſpectantem; id autem quod creaturæ a Deo recipiunt, eſt earum natura. Quibus verbis negare videtur in creaturis quamcumque motionem, diſtinctam ab ea inclinatione naturali & intrinſeca, qua in ſuas operationes tendunt, & quæ ipſis in earum productione indita eſt ab Auctore naturæ.

121 Tertio. Quoties idem S. Doctor tradit diviſionem actus, illum adæquate ſecat in primum & ſecundum: Sed hæc diviſio non eſſet adæquata, ſi daretur prædeterminatio phyſica: ipſa enim neque eſſet actus primus, neque ſecundus, utpote a virtute agendi, & ipſa operatione diſtincta: Ergo eſſet actus tertius.

122 Quarto. S. Thomas interdum aſſerit, concurſum Dei univerſalem modificari & determinari per cauſſas ſecundas: At hoc eſſet falſum, ſi eas ad agendum phyſice prædeterminaret: Ergo phyſica prædeterminatio principiis doctrinæ D. Thomæ adverſari videtur.

123 Verumtamen hæc parum urgent, & facile dilui poſſunt. Ad primum enim reſpondetur, D. Thomam ſolum intendere, quod Deus non ſemper animam aut voluntatem movet, in eam influendo ſeu imprimendo habitualia gratiæ & caritatis dona, ſed interdum eam movet ſolis auxiliis actualibus, ut clare ſeipſum explicat locis citatis; ait enim in prædicto opuſculo poſt verba ab Adverſario relata: „ Manifeſtum eſt enim quod Deus in anima agit, non ſolum cauſſando in ea aliquem habitum, puta gratiæ, vel virtutis; ſed etiam inclinando liberum arbitrium ad hoc vel ad illud, quod non proprie dicitur influere, ſed magis movere ad actum." Et quæſtione citata de veritate, poſtquam dixit: „ Sicut voluntas poteſt immutare actuum ſuum in aliud, ita & multo amplius Deus," ſtatim ſubdit: „ Immutat autem voluntatem dupliciter; uno modo movendum tantum, quando ſcilicet voluntatem movet ad aliquid volendum, ſine hoc quod aliquam formam imprimat voluntati, ſicut ſine appoſitione alicujus habitus quandoque facit ut homo velit quod prius non volebat; altero modo imprimendo aliquam for-
„ mam